

Universitätsbibliothek Wuppertal

Hugonis Grotii De Jure Belli Ac Pacis Libri Tres

Grotius, Hugo

Hagae Comitis, 1680

Notæ in librum III.

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.
Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-868](#)

Xoerjētus *et* vopodētus] choragus & legislator. Est autem choragus qui instruit ornatu chororum vel gregem scenicorum.

5. *Periculum est inobedientia*] si dubia in causa militare quis pro praeposito suo aut superiori recusat, vi detur contumax, dicto nō obediens.

Pothinum] interficiendi Cn. Pompeji Magni auctorem.

Non expedit ratione] Tacitus i. histor. 83.

Cansis suasoriis bellii] quæ instigant eos & impellunt.

De justisicis] quæ id jure geri probant.

6. *Nulla lex sibi soli*] Non est lex, quam non ob aliud justam putant parituri quam quia lex est seu mandatum imperantis: hac potius ty rannis est: tum vero lex est, cum ejus causam justam agnoscunt ii, quibus ponitur.

Liber justas] liber causam cognoscere, ut jam nunc illis ex merito infensu siam.

Non virtus magis] non tam fortitudini bellantum quam justitia cause debeat.

P. T. à radice P.

Ric., accinxit, expedivit.

7. *Denuo iuraciones*] iuridictiones bellorum.

Prudentia virtus imperantis] ut prudenter & constile res geratur, imperantis cura est, cui acquiesceré subiectum decet, neque ei se immiscere; ut iuste, quemvis curare oportet, qui adhibetur.

Quia homo est] cuiuscumque persona, conditionis, status sit.

Testes preire] prima taxa mittere.

8. V. 1. *Satis nequeat fieri*] persuaderi, ut credant se iure bellum incipere.

Quorum voluntate] quibus non modo honestum animum, sed & improbum ad bellum afferentibus aut solam mercedem spectantibus.

2. *Sacerdotes & Deorum*] Sacerdotes Romæ vacationem militari habebant, præterquam bello Galli-

co. Plutarch. Camillo pag. 151. & Marcello p. 299.

Dexteras puras] à sanguine humano abstinentes. Suec. Tito 9.

Adscribentur numeris] recipiuntur inter milites, inferuntur catalogis militantium, i. 1, 4, 7.

Suo modo militare] iuxta bonam & utili em operam bello navare.

9. VI. 1. *Nisi ad necessarium*] præ terquam si ipse ab illo infestetur.

Per consequentiam] quatenus membra sunt ejus capitis vel corporis, adversus quod ei bellum est. 3, 1, 4.

2. *De certa & definita*] de uno opere illorum, quæ sunt in bello.

A D

LIBRI TERTII

C A P U T I .

§. I. A *Ut nude aut ex promissione* quemadmodum aliud patrum nudum, aliud patrum contractum faciunt, 2, 11, 1.

§. II. 1. *Affimationem intrinsecam accipiunt*] in sece ac sua natura citra illud, quod ex accidenti accedere & affirmationem variare potest, affimantur.

Facultatem agendi in solo societatis, aduersus alios homines aliquo societatis sive domesticæ sive civilis sive totius humanitatis vel quocumque vinculo nobiscum coniunctos.

Eisamq; forte is peccato] ut miles vel subiectus principis populive, cui cum mea patria vel principe bellum est.

Alii] 2, 1, 3.

2. *Circa culpe alienæ*] quamvis illius, cuius ea res est, culpa non contingat, ut ex ea mihi sit periculum.

Ad eum finem] non enim hoc usque valet jus illud arripiendi rem alienam milii pericolosam.

Lesa equalitas] violatum illud par pro pari, quod è contractibus debetur.

§. III. *Post litteram contestatam*] post incepsum judicium.

Multa

§. IV. 1. *Multa consequi indire-*
git accedere, qua seorum deficien-
te occasione illorum, quibus ha-
rent & accedunt, patrare minime
licet, quaque patrandi ab initio
intentio nulla fuit, sed quae trahit
contagio & vicinia illorum, quae
agendi jus habeo, eoque iuris um-
biarum praestat & veniam conficit.

Alibi] 2, 1, 4.

Tantumdem] striete ac precise
 tantum, & non ultra, quantum mihi
 debetur.

Aliquis ex ipsorum usu percussus]
 an prolapsus.

2. *Nisi multo maius sit bonum*] ex
 regulis vel normis, quas tradit,
 2, 24, 5.

Incendii & ruina potentia] non
 laudabilis & bono viro affectanda,
 sed quam etiam habet incendium
 aut molis aliquius vel adiuncti ca-
 fus, quae & ipla multos sine difri-
 mine noxiorum & insontium ab-
 sumere aut obirent possunt.

Vindicta immodestiam] quod cum
 Thessalonicenses seditionem mo-
 vissent, immiso milite ad septen-
 millia trucidaverat, A.C. 390.

3. *Ut alibi notavimus*] 2, 21, 14.
Quia judex est] etiam cum induit
 severam judicis personam.

§. V. 1. *De ea re acriter certatum*]
 Exemplum apud Demetrium, lib.
 18. p. 767. ad ann. 1597.

Belli rigorem] nihil tale permit-
 tendum, & qui faciunt, pro hosti-
 bus habendos.

Commercialium libertatem] jure
 gentium licere unicuique merces
 suas portare ac vendere, ad quos
 voluerit.

2. *Gratiam se relatum*] pro be-
 neficio, quod ab illo forte accep-
 rit, & eum remuaueratur.

Si beneficium] quod redditurum
 se cogitat & de benef. 20.

Artifices scem] histriones, co-
 micos, tragocedos, mimos. Sen. e-
 pist. 11. & 121. Sueton. Jul. 84.

Tribunes & aratus] naves belli-
 cas cum trebis rostris.

Lusorias & cubiculatas voluptua-
 rias & distinctas in lauta & luxu-
 riosa cubicula. Thalamagos Suet.

Jul. 52.

Ludibriaregum] alias naves pro-
 digiosa magnitudinis & luxurie,
 quibus reges, in primis Aegypti,
 in mari insanierunt. Vid. Athenaeus
 lib. 5. p. 203.

3. *Ut alibi*] 2, 2, 6.

Jus dabit] iniiciendi manum, ne
 pervenient ad hostem meum, sed
 domino rem aut compensationem
 debebo.

Ad damni dari modum] tantum
 de rebus ejus atripi, quanto per il-
 lum ego careo.

Judicem imminenter per listores cor-
 ripienti aut pecnam interrogatur.

Intra eum modum [poliorum] tan-
 tum poterit ei eripi, quantum ad
 pecnam sufficit.

§. VI. 1. *Dolus an virtus*] 2
 Aeneid. 39. Sive fallendo quis ho-
 stein, sive vi superet, quis ob utrum-
 vis victorem reprehendendū putet.

Dictum illud sequitur] v. 426. his
 verbis hortantem Chorœbūm fe-
 quitur vir celebris tanta justitia fa-
 ma, non secururus, si quidem id
 injustum esse putasset.

3. *Ex belli fasti*] strategematis,
 insidiis, machinationibus clande-
 stinis.

3. Δόλος & ξεπότης] dolus non
 vituperandus, quippe bellius.

4. *Ingenerem semper malorum*] quo
 quocumque loco, modo, tempore
 fiant, vitiosā sunt, uti quibus fides
 violatur.

5. VII. *Actu negativo*] cum deci-
 pimur, quia fit, quod non expecta-
 bamus, quoniam qui facit, non
 ostenderat se tale quid esse factū.

Positivo] cum decipitur, quia
 fit fecus atque prioribus vel dictis
 vel factis opinionem fecerat se fa-
 turum esse.

5. VIII. 1. *Si in rebus*] quoties
 aliud agimus, quam agere videmur.

In sermone] quoties aliud dici-
 mus, aliud agimus aut intendi-
 mus.

Citra hominum voluntatem] Boëthius de Interpr. p. 329. *Oratio est vox significativa secundum placitum.* Idem de Syllog. categor. p. 481. *Ad placitum vero, quia nullum nomen aliquid per se significat, sed ad ponentis placitum. Illud enim unaque res dicitur, quod ei placuit, qui primus ei rei nomen impressit.*

Confusa & diaœgicæ ut ejulatio, cachinnus, ructus, sternutatio. Boëth. d. l. de Syll. *Sunt voces naturaliter significantes: ut canum latratus iras canum significat, & alia ejus quadam vox blandimenta: sed non sunt nomina quia non sunt ad placitum significantes, sed natura.*

Rei] soni, quo potius factum quam dictum auditur.

Conceptus animi] cogitata. *Sed & nūibz*] Quintil. 11. Inſtit. 3. 533. Non manus solum, sed nūtus etiam declarant nostram voluntatem & in mutis pro sermone sunt, & salutatio frequenter sine voce intelligitur atque afficit.

Sive illi mutus] sunt gesticulatio exprimens & formans actionem motumve similem illi, quem significamus: ut Suetonius refert Datum Atellanarum histrionem cantici cuiusdam illa verba, Vale pater, vale mater, ita demonstraret, ut bidentem natantemque faceret, & extitum Claudi & Agrippinae significaret, Ner. 39. Item cum inclinatione capitis assentimus, qualitatione negamus, Gellius 10. 3.

Ex infinito] more introducto & recepto. ut in Senatu cum Sc. per discessiōnem fieret, pedibus aut in sententiā aut in alia omnia ibant: in militia manū promittebant.

Nota illa que non] ut litera copulatæ in syllabas.

Hieroglyphica] sacerdotum Aegyptiorum, Tacit. 2. ann. 60. & 11. 14.

2. *Placuit sine mutua*] ita ut ad id nemo cogatur, sed possit id jure civili apud quosdam populos restringi & abrogari.

Quod mutua] ad quod servandum omnes tenentur, & qui non servant, pro nefarisi & intestabilibus habentur.

Cum mutua obligatione] ut non debeat ea nisi uno & suo modo accipere.

Kratæ Cudibzklus ex constituto signo omnibus communī.

Res alia non item] ut possit vel sic, ut faciat, qui eas voces, notas & gestus edit, vel aliter accipere.

3. *Περονοτεῖν*] præ se forebat.

Veritatis insinuatio] quam scilicet sperabat se consecuturum conservando cum Iudeis.

Panem in hospitium Flor. 1. 13.

4. *Quod hic sequitur vocatum*] ut hostes pelliciantur in infidias aut abducantur ab ejus loci tutela, cui insidiātur.

5. *Singulorum arbitrio*] prout aliis atque aliis sibi commodum paruerint.

§. IX. 1. *Notis qua in commercio* de vocibus & illis signis quibus instituta hominum & longum tempus definitam & perpetuo eandem significatiōnem impoferunt.

2. *Sine reprehensionis nota*] ne ob id quidem, quod mentiti fuisse videntur, reprehensorum aut notatorum.

Intervictos alternantem] contraria sententiis & argumentis vehementer agitata.

3. *Quintiliano*] 12, 1, 557.

Communiter] plerumque; ut plurimum.

Sepositis circumstantiis] extra causas singulares, qui fatis id excusent.

De medico apud agrotum Celsus apud Origen. lib. 4. p. 171. Από την γένεσιν δύναται μή να στέψεται, μόνος δ' αὐτὸς εἰ φαρμακεύει μολεκ. χάρτο περιθώριον φίλας τοστῆλας ή μεμυνόντας ιόδωρος: εἰ τοστὴς οὐχέτες κλείνεται η περιθώριον φαρμακεύει μολεκ.

4. *Non tam factis*] in quibus non tam opus ipsum quam intentio & finis operis vel laudem vel vituperationem.

rationem meretur, Quintil. inst. 12, I, 557. sic judicet plerique esse, qua non tam saltis quam causis eorum vel honesta siant vel turpia. Nam si hominem occidere saepe virtus, liberos necare nonnunquam pulcherrimum est; aperiora quadam adhuc dicta, si communis utilitas exegreditur, facile conceditur: ne hoc quidem nudum est in tuendum, quemam causam vir bonus, sed etiam quare & qua mente defendat.

§. X. I. Conceptui sive intelligentiæ cogitationi vel quantum ad iudicium & opinionem vel quantum ad voluntatem & consilium.

Primo καὶ ἀπόστολος] simpliciter & directe.

Mentis conceptus] quod cogitatur, quod sentit animus.

Significationis ergo falsitas] dissensus cum mente.

Sermonis complexio] sententia.

Non admittit mendacium] Mentis & orationis discordiam requirit mendacium ad fraudandum eum, cui de mente nostra constare debet. Ergo ratio πληύσεως, etiam accipiturus est eam secus, qui audit, si non peccat in honorem Dei, amorem proximi, reverentiam superiorum, vacat crimen mendacii.

2. Iniquam interrogacionem] ad quam si respondeamus simpliciter, aut nobis aut aliis innocentibus periculum immineat.

Phylarcharum] quasi haberentur pro principibus tribuum.

Suspensa & quo discerentur] passim, talis interpretationem in hac aut illam partem, quemam eis aptares. Addit exemplum elegans apud Plinium lib. I. epist. 5.

3. In contractibus diximus] 2, 12, 9.

Kartæ τιλοὶ ἀπέργοι] in foro nemo mentor.

§. XI. I. Prater repugnantiam] quod adimat ei, qui audit, justam & debitam facultatem statuendi & cognoscendi de animo & proposito ejus, quem audit.

Judicandi libertas] ut certior siam de consilio & voluntate alterius, &

pro eo dicam agamve, quod mihi commodum videtur.

2. Ius illud subsistat] ut is talis sit, qui de animo nostro certior fieri omnino debeat: neque enim sarcario se se quenam prodere oportet.

Acceptatione] si quis se accepisse, quod ei debebatur, debitori caverit, aut si non existat conditio, sub qua deboeo.

Non alterius] tertii, qui forte auseculat, aut verba inter alios facta clepit auribus, vel per indicem qualiscumque cognoscit.

3. Prædixerit se falsa] Ut cum Ovidius 10 inct. 302. Desit in hac mihi parte fides, nec credite factum.

Alter permiserit] Ut cum Augustus parricidii reum sic interrogaret: Certe patrem tuum non occidisti? Martial. 5, I. Tu tantum accipias: ego te legisse putabo Et facilis falso creatilitate finiar.

Oppositione juris] si ei, qui loquitur, jus est contrarium, per quod alterum potest sententia sua ex parte habere.

§. XII. I. Qui non deditur] qui quod ego dico intelligit, aut utcumque intelligat, nullam inde iacturam sentit.

Ad verum mendacio venit] eo, quod non est, proferendo, vel adversum vel maximum minimum, quod est, significat.

Quintiliano] 8, 6, 495.

Eius qui obiter] tertii, ad quem non loquor.

Opinione informat] falsum sibi persuadet.

Non sermo] non expositio certae rei, sed sonus forte accidens, quem interpretari tuo periculo possis: si male interpreteris, neminem praeter temet ipse accusandum habeas.

2. Procurari] fitri, comparari. Licet enim hosti & male velle & nocere.

§. XIV. I. Certum est eum] non auferunt alicui facultas illa, sed disfert bono ejus, atque is postea laudaturus est, quod ad tempus in

capienda mente nostra frustratus
habitus fuerit.

2. *Quod bonum est, id vero est melius*] Potius ad tempus falsum credere, quod utile neque in honestum est, quam verum scire, quod nocet.

Lassiterem iudicii] dissimulacionem, qua judicium alteri de sententia nostra eripitur.

§. XV. 1. *Jus supereminens*] potestatem, imperium, tutelam.

Bono ipsis] ad id quod ei utilis est, sive in ipsis persona, sive quantum pars est corporis, cui utile est.

Plato, qui imperium] 3 de rebus pbl. p. 611. *Tοῖς δέχεται δὲ τὸ πόλεμον, εἴπερ πάντις δῆλος, οὐδεναδὲ φύσεσθαι, οὐ πολεμῶν ἢ πολεμῶν εὑρεσθαι, εἰπεὶ αἰρετατες τὸ πόλεμον. τοῖς δὲ ἄλλοις πάντις οὐχ ἀπίστων τὸ πολεμεῖν.*

Medicu modo dare] Ei γὰρ θεός εἰληράθει δεῖται τῷ ὄντι, θεοῖς εὖρεται γένεσιν τεῦθος, αὐθεντοῖς τὸ ζευγμανον, εἰς τὸ φαρμακόν εἶδε, δύναται τῷ τοιότητι ιατροῖς θεοῖς, ιατροῖς τὸ ζεύπειον. Hic certe non modo dat, modo admittit, medicis, sed ἀρχέταις solis & medicis dat; ιατροῖς, hoc est, ut ipse ibidem loquitur, πάντις δῆλοις, admisit.

2. *Attribuere velle*] Ita Cæsar fama hostilium copiarum perterritos milites non negando minuendove, Sed insuper amplificando ementiendo confirmabat, Suec. 66.

§. XVI. *Factum Hypermeſtre*] quæ promiserat patri se interfectum patruelē maritum, quem servavit, Ovid, in epist. Heroid.

Splendide] gloriose, cum laude.

§. X V I. 2. *In servis reprehendendum*] mendacium & furtum propria servorum vitia dicebant veteres, in p. 20.

3. *Scholas*] Theologis superiorum statum, qui καὶ ἐξογή Scholastici vocantur.

Falsiloquium admittere] loqui alter ac sentias mendacium non esse.

4. *Significatum prima notionis*] quam domiciliū propriū appellat Cicer. 16. famili. 175.

Secunda] quæ migrations in alienum.

§. XVIII. *Afferentem sermonem*] quo tantummodo aliquid pronuntiatum esse vel non esse; non etiam promittitur, aut adstringitur.

Sine exceptione] nec praetextu, quod hosti omnibus modis nocere licet, irritum fieri.

§. XIX. *De jure jurando*] 2, 13.

Sive id assertivum] sive confirmatur eo aliquid tanquam verum; sive promittitur tanquam præstandum.

Ut pueros talis] Lysandri Laconis aut Philippi Macedonis. Alian. 7, 12.

§. XX. 1. *Ob iniquitatem*] quod illas nullo modo licitas putarent, sed quod scelē indignas & inferiores.

Alianum] 12, 59.

3. *Usque ad bellum Punicum secundi*] Inmo uelut ad initium tertii Salust. lib. 1. histior.

Persicus Macedonum Rex] Liv. 42, 47.

Locum & tempus] palam hostibus denuntiabant, ubi & quando eos aggredi constituerent.

§. XXX. *Qui talis maneat*] qui patrī & civitatem non mutavit.

A D C A P U T I I .

§. I. 1. *Quia ex jure descendunt*] quæ in bello licent, non quidem natura, sed tamen gentium jure.

Tenerunt, nisi qui] 2, 21, 19.

2. *Non qua singuli*] non ut quilibet unus suo nomine, sed ut eorum illius sive universitatis commodorum & incommodorum participes.

Et alienum profitebor] Potest intelligi, quam scilicet bona more Romano profitebor in censu: tum enim & debita profitebantur, ut eis detractis intelligeretur quid pro prius quisque in bonis haberet. Sed addit Seneca omnissimum Gr. candidatus anti reus. Quorum illi solebant hoc

hoc facere ut sciretur esse bonos & locupletes cives, censu senatorio praetorios: hi propter lites astimandas, ne major imponeretur multa, quam in damnatorum bonis esset.

§. II. 1. *Sive per se primo*] sive injuria esset in proprio nominis debito, sive in morandis ac destituentibus privatis, ne ad ius suum perveniant.

Corporalia & incorporalia] vide tit. Institutionum hac formula.

Bona imperantium] haec enim radius in alienum territorium & sub alienam jurisdictionem veniunt, quam privatorum, qui negotiantur & pecuniam per varias terras exercent.

A se mutuo jus] nam cujus bona detinentur, is perfecqui compellitur civem suum, à quo injuria non vindicata ceperit in exterum, ut aut ab eo recipiat, quod amiserit, aut cum eogat externo satisfacere.

3. *Ad eam belli plenitudinem*] adversus quem bellum nondum declaratum est, sed tamen vi opus est, quia sponte jus non reddit.

§. III. 1. *A reponitur q. est* viri capitem, sed Clarigationem Latini vocant, Liv. 8, 14. Vide Gail. de Pignorationibus. Busium Subtil. jur. 1, 17. Salmf. de mod. usur. cap. 13. p. 531. & p. 212.

Si quis] civis Atheniensis.

Oberius] in alieno solo ac territorio, aut etiam domi evidente aliquam aliam in urbem homicida.

Homines] ejus urbis cives, in qua Atheniensis injuria occisus est, aut in qua tutum exilium agit, qui occidit; si proximis ac necessariis in ea judicium redditum non est.

Quas obligantur] cuius officium est punire cives & incolas suos, qui damnum dederunt, nisi id faciat, obligatum atque adeo prehensioni vel manus injectioni obnoxium esse.

In contrarium valuit] nempe ut qui non haberet in arte, fueret in corpore.

3. *At tertium*] licere suscipere profugos.

Oratoria] Immo vere ac non oratoria Demosthenes, nam ius gentium sine discrimine commendat supplices recipi ac defendi, dum incerta causa est, & tantisper etiam noxios, donec judicium de illis factum est, 2, 21, 6.

Quibus fortuna] qui fortuito & imprudenter, non scelere ac consilio occiderunt.

4. *Non recipi*] deditos ab iis apud quos delitebunt.

§. V. 1. *Præsumptio est pro hi*] ubi non est manifesta iniustitia, judices habentur pro bonis viris, ut judicatum pro veritate.

Non idem in exteros] non tenet aut obnoxios habet ad eandem patientiam exteros, ad quā subiectos.

Etiam inter subditos non tollit] ut scilicet id ipsum, quod semel abjudicatum est, petere rufus non possint mutatis temporibus & apud alium judicem priore mortuo aut remoto.

Per injuriam] per injustam sententiam.

Rem qua debitoris] rem alienam, quam debitoris esse putabat.

2. *P' oī*] pignora agens.

T' d'li' m'v'] qua pro quibusdam aguntur, id est, trahuntur & pro rebus raptis rapiuntur.

§. VI. *Alibi diximus*] 2, 15, 16. 2, 21, 17.

§. VII. 2. *Injuriam facienti*] ejus qui jus non reddidit aut injuriam fecit, siquidem habitant in ejus territorio, aut peregrinationis aliave de causa tempus aliquod dumtaxat ibi morati sunt.

3. *Singulis pignorandi*] quisque injuria fibi ab alieno magistratu facta in subiectos ejus ulti potest.

A judicibus] ab inferioribus magistribus.

4. *Non solvendo*] privatos reliquantes & per gratiam dissimulatos & non compulos ad solvendum.

Jus non reddende] judices ipsos & magistratus.

Alii

Aliis] civibus quorum bona repre-
fcaliarum nomine apprehendun-
tur.

A D

CAPUT III.

§. I. 1. **N**on ex causa] quod gerit gravibus & intollerandis causis lacessitus.

Ex rerum gestarum magnitudine] ut distinguatur à levi motu aut tumultuario confusio latrunculorum per se.

Ob peculiares] quo quod moribus gentium in hottem factum aut de illo acquisitum est, id jure factum & jure acquisitum putatur.

Poſſiminiūm] quo qui servus aut alieni juris fuit, redit in priſtimum statum. Non restituitur autem, qui non murasse statum creditur, uti qui non fuit in potestate iusti hostis.

Non tamen in exitium] non ut is populus non sit, aut ut in alienigenae potestate veniat & tributariorum fiat; sed utra facio in republika salva priores partes ferat.

Repetere a principe] petere ut restituantur in ingenuorum & ciuium locum, nec habeantur pro libertinis.

2. *Sub exemplo P. R.*] quod Romani JC. dixerunt de populo vel principe Romano, id nobis accipiendo de omni populo vel principe, qui terum potitur.

Ille hostis est] Hinc Florus 3, 20. pudent dicere hostes,

Rationem aliquam] qui talis sit vel ejus generis, quicunque pax & foedus esse possit.

§. II. 1. *Etiam communiter*] conſent omnium, vel omnium, qui sunt cum imperio.

Forte equalitatem] ut Bardylis Illyrius latro, Cic. 2. de Offic. 11.

Criminis causa] ut alienas res invadant.

Juris fruendi] ut honeste vi-

vant, neminem laedant, suum cuique tribuant.

Mulius apud populos] magis vel minus efferratos ac delictantes à communi natura instinctu in obli- vionem venisse.

Bosum aratorum] qui aluntur ad rus colendum; non qui saginantur ad macellum aut penum.

2. *Trincipale*] quod prævalet in natura & substantia rei.

Στό τε πλευρήστρα] Ab eo quod superat in mixta, sunt appellationes.

Ovous [appellata à portiore.

Crude] Immo Latine: sed tu crude reprehendis. Vide ad Sene- cam de Tranq. an. c. 10.

Qua jus gentium] cum obſervatur, quod apud omnes gentes re- ceptum est, etiā jus civile mererit tyrannis.

Si quis nimium] si ſupra modum efficeratur vis paucorum aut po- puli.

3. *Triumphus fuit*] a. U. C. 525. Cn. Fulvii Centumai, qui præde- dente anno claſſe illos vicerat.

Pompejo de piratis] Non mirum nam hi erant veri piratae, colluvies hominum exfulsum & perditorum. Illyrii exercebant quidem & piraticam, ſed pro captu ſuo iuſtum imperium & regem, tum reginam Teutam, filii tutricem habebant. Et tamen triumphavit tum & Pompejus: ſed ei triumpho nobilius nomen dedit a Mithridate, de quo ſimilis triumphavit. Titulus triunphi eft apud Plin. 7, 26. Et de iisdem antea triumphaverat P. Servilius Isauricus teſtibus Cicerone, Valerio Max. Asco. Pediano, Claudio, Sex. Rufo. V. Siganii Faſtos a. 676. Rectius dixiſet de Eu- no P. Rupiliuſ, M. Aquiliuſ de Athenione fervorum ducibus, de Spartaco & gladiatoriibus Crassiuſ non triumphaffe: etiā res maximæ molis fuerint, Crassus tamen ovans urbem introiit.

§. III. *Arsaces*] Justin. 41, 4.

Viriatus] Justin. 44. 2. Flor. 2. 17.

§. V. *Pro parte habeant*] pro parte aliorum vasalli.

§. V. *Publice decreatum*] vel à populo comitiis, vel ab Ordinibus seu Optimatum senatu, vel à Principe & consilio ejus.

§. VI. i. *Rei sua*] quam alias abstulit quam detinet.

2. *Secundarium*] cap. præced. 2.

Impetatur] bello lacestatur ob id, quod subiectus ejus nobis vel subiectis nostris debet, aut quod in nos subiecto que nostro deliquerit.

Illum in culpa] ut siquidem ad hanc ille non amice responderit, conset omnibus illius esse culpam, non nostram.

3. *Illia*] ad quam Cananæos invitare jubentur Israëlitæ.

§. VII. i. *Ubi cum rerum*] quæ bellum minatur, nisi res restituuntur, aut satisfiat pro injuriis.

Vindicationem] adfertionem & restitucionem rei ablatae.

Persecutionem] exactiōnē pœna vel mulcta vel ejus quod in terret.

Ut alibi diximus] 2, 1, 2 & 2, 21, 4.

Clarigationem Plinius] lib. 22, 2 clarigatum, i. res raptas clare repetitum. Servius ad ro Aeneid. 14. Clarigationem exercere, hoc est, per feciales bella indicere.

Polybius] lib. 4. cap. 53. Idem in Excerp. Legat. 123. ἡ τοῦτο πόνησις οἱ Αχαιοὶ καὶ οἱ Αθηναῖοι.

2. *Hoc autem causa*] quum bellum jam altet intulit, aut ea in nos deliquerit, quæ jus dant pœnas exigendi.

Praedium] locum munitum aut armis possidium ab eo, quicum res nobis futura est.

Emere dicis causa] per as & libram, ut in emancipationibus & venditionibus imaginariis. Suetonius Octav. 64. *Dicis causa*, ut Nenpos Attic. 25, 8. Ant. Augustin. Emen. 2, 1. Cujacius 5. Obl. 33.

Jubebatur] ut à Graco exhortetur.

Servius ad nonum Aeneidos] v. 52.

§. VIII. *Caducens*] baculus fīve sceptrum quod cerebat facialis fīve legatus bellum iudicens (unde & caduceator vocatur) argumento se venire ab illo, qui sceptrichus est fīve summum habet imperium. Eo & Mercurium deorum nuntium ornabant. Instat hujus in Fulyfanis nummis familiae Antonia tab. 7. in Antverp. Casfarum tab. 2. n. 18.

Sagmina] Liv. 7, 24. ubi & verbenas & graminis herbam puram appellat. Idem 30, 43. Plin. 22, 2, & 25, 9.

Sanguinea] non quæ infecta esset cruento, sed ex arbore Sanguinea, quæ suo ingenio erat ejus coloris, unde nomen accepit, Liv. 1. 32. Plin. 16, 18. & 37. Idem 23, 10. l. 9. D. ad l. Pompejam de paric. Macrob. 2. Satur. 16.

XXX. *Dies*] Liv. 1, 32. Macrob. 1, Satur. 16. si forsitan interea permoverentur ad satisfaciendum sine bello: ut in jure privato aris confessi arisque debiti judicatis post sententiam XXX. dies dabantur iusti ex l. XII. tabb. Gellius 20, 1.

Hastæ missæ] Justin. 11, 5. Cum delatus in continentem esset, primus Alexander jaculum velut in hostilem terram jecit, cap. seq. n. 1.

§. IX. *Ætolis ultro sibi bellum*] cum Romanis.

§. X. *Impetendi simi*] qui scilicet in nova pacificatione comprehensio non sunt.

Novis P. R. ius finis] Lex fīve rogatio comitiis centuriatis perlata, & inde denuntiatio per feciales.

§. XI. *Pralii diem & locum*] ut Marius cum Cimbris, Flor. 8, 3.

Privato ausu] paucorum vel ducis ipsius cum tua factione.

§. XII. *Bellis talibus*] adversus prædones, fugitivos, gladiatores aut civilibus.

Ex una parte] cum prædonibus ex parte civitatis aut iusti populi: in civilibus ex victri partē. Suet. Vesp. 10, 5.

Iridi-

§. XIII. *Iudicium est*] quasi necesse sit, triginta dies iustos interponi, quemadmodum apud Romanos.

Nulum post e tempus] quod bello vacuum esse oporteat.

A D

CAPUT IV.

§. I. *Aiciebat hastam*] cap. præced. n. 8.

Ledere] quocumque damno, vexatione, vatione, injurya, incedio offendere.

Satisfacere] quocumque modo placare & gratiam relarcire, licet ipsa res proprie non redderentur.

§. II. 1. *Cælos cæstitas*] si quis habeat continentia donum.

Quibus circumstantiis] Neque enim simpliciter hoc licet, sed si veri Dei cultus omnino impediatur.

Vinum licet effundere] si ad diem dictum id non curat aportari emperor, ut scilicet suis vasis ad alia utatur.

2. *Scortari licet*] ubi lupanaria permitta sunt.

Debitoris corpus] Gellius 20, 1.

Quod ira segesit] quod evexit se supra leges armata tyrannide occupata, Flor. 3, 21.

Quantum licet] quod possitis impune facere pro potestate.

3. *Pro Milone*] cap. 16, quod aut per naturam fas esset, aut per leges licet.

Aliud jura, aliud iustitiam] tanquam plus sit in iustitia, quam in iure.

§. IV. *Tronuntiare*] judicem se facere, utrius sit iustior causa.

Regioni bellantium] conscientia.

Impunitatis] ut plœcti nemo posset ob ea, qua in bello, ut sit, adversus hostem patraverit.

Dominii] ut bello partorum, quemque fuerit ejus belli causa, iusti dominii sumus.

§. V. 1. *Parus profecto*] non politus homicidio.

Jus belli vocatur] Hasdrubalis uxor ad Scipionem apud Appium. *Στρατός & reperit in Seor, Επαγγελίον τὸν πολεμαρισμὸν των.* *Omes occidens*] perissemus, occidi juste potissimum.

2. *Actum culpa omni*] quo quod actum est, probum & pium sit, nec reum peccati apud Deum faciat.

Qualem dicit impunitatem] ut ob id, quod in bello moribus gessit, eti durum sit, condemnari aut in jus vocari nequeat.

Tacitus hist. 111] 51.

Eam eadem] factis in diversa parte militantis.

Paludati fecerunt] imperatores bellum, nam apud Romanos ejus, cui summa belli commissa esset, velut pars militaris erat paludamentum, sive palliolum coccineum: quod religiose atque inter vota in Capitolio sumebant: & inde statim ad portam profecti exisse paludati dicebantur, Liv. 2, 61.

Non innocentia] non quod mihi male feceris, sed quod feceris in multis & cum multis.

Jura peccatis] quibus adversari & poenas irrogare debebant.

Jusque datum] bellum nomine permisum occidere cives, amicos, propinquos.

§. VI. *Abillis quoque damnum*] utpote quibus interpretetur etiam facultatem datam nos habendam, qui metus in bello toti genti & omnibus ejus hominibus indiso sufficit ad producendum illud jus.

Pignoracionibus] repressaliis 3, 2, 7. his enim in complures, quamvis videntur & deprehendantur inter eos, quorum iusta clarigatio vel prehensio est, uti non licet; & in quos licet, tantum ad summam debiti libert.

Commisso cognitoque bello] Videtur enim se immiscuisse & causam illam probasse.

§. VIII. 1. *Ex causa permanente*] Qui domicilium habent in hostio & ijs civitatis.

2. In territorio pacato] ejus qui cum neutra parte bellum habet.

Personarum spectantur merita] Singulorum vel privatorum & probitas & pravitas, non gentium vel populum.

Jus istud promiscuum] sine discrimine, novii sunt etiam ex sua persona an innoxii.

Eius ditionis cui] eorum finium, quibus vel portu qui esset in dictione Syphacis Malaculorum regis.

§. X. 1. Dei ista sunt opera] Hoc non fecerunt Hebrei ex iure gentium, sed ex Dei singulari mandato qui devotos illos populos volebat extinguiri: itaque non consumus inde in aliis populos exemplum petere.

Babyloniorum] nam hi non erant in numero devotorum populum.

§. X. 1. Oportere] q.d. cum commeruisserint, ut occidi teste possent.

2. Tempore illorum quasi cum in primo furore occisi non essent, postea occidi non possent.

§. XI. Supplicum] qui se ultro positis armis dediderunt, & veniam petiverunt.

Greci, qui Persa militabant] non impetraverunt veniam ab Alexander, sed interficti sunt.

§. XII. Sine conditione nulla] si ne pacto salutis.

Decimari] decimum quemque sorte ad supplicium duci.

§. XIII. 1. Ad talionem] quasi non parcatur illis, quia ipsi antea nemini hostium pepererunt.

Ad pertinaciam] quod tam diu repugnando tempus misericordia confumperint.

Suadent magis quam] non tam purgant quam impellunt & stimulant severitatem.

2. Suppicio dignum] cum sit argumentum fidei.

A natura assignata] quoties pugnavimus pro populo aut principe, sub quo nati sumus, aut cui justas ob causas obhaesimus.

Præsidio decesserit] Liv. 24, 37.

Ob utilitatem] non ob culpam e-
jus, in quem crudeliter confulitur.

Rigor ille] illa severitas.

§. XIV. Olisides] si cum dati essent fidei & amicitiae pignus, res-
pectu illorum non cessavit hostis fieri, qui dedit.

Se obligaverant] qui sponte vi-
tam oppignorayerant pro fide suo-
rum.

§. XV. 1. Eo permittendi modo] nempe, ut impune fiant, neque ex
factis persecutio detur.

Sui defendendi] ut sit non tan-
tum in acie ac conflixi, sed pro-
pemodum in omni parte belli,
modo, ne quis sibi desit ipse. Sic
Alexander ajebat se didicisse ad-
versus vires hostium, non aduersus
calamitates contendere, lus. 11, 12.

Non debetur] occidi potest etiam
indefensus, etiam quiescens &
dormiens.

No pericula] ut aliquis modus ef-
set differiminum, quum sufficeret,
quod gladius & telis corpora expo-
nunt & obiciunt pugnantes.

Ut ex Vegetio Baldus] Verba Bal-
di: Et licet hostem veneno occidere,
scit docet Vegetius de re militari.

§. XVI. 1. Geminare mortis] Ju-
stin. 12, 20. fugittas veneno armans
atque ita gemina mortis vulnere ho-
stems summovent.

2. Quod ipsum quoque] etsi vix
clandestina sit ista petitis, aut certe
non diu sit, sed mox deprehendi &
caveri possit ex paucorum casu.

Alii quoque] 2, 19, 1.

Ad minuenda pericula] qui vitam
fero sub armis cernebant, id scitis
humanæ fragilitati putasse & exce-
pisse quadam genera periculorum
confusum mutuo, quibus alium ab
alio infestari fas non esset.

§. XVII. Avertatur flumen] fossis ductis alio derivetur.

Vena interapianus] ut Marius Sa-
turnini factionem, qua Capitolum
tenebat, abruptis fistulis aquadus-
sus ad deditioem compulit,
Flor. 3, 16.

Seneca

§. XVII. 1. *Seniorem*] dominum feudi, 2, 3, 14.

An vero nulla teneantur fide] voluit dicere: & inter eos, qui nulla teneantur fide.

2. *Petilium Ceriale*] Vespasiani cognatum.

3. *In hostem quidvis licet*] vel tantum occidere, vel post diros cruciatus occidere.

Vilitate] Dicit autem utile sibi, quem ægue possit sibi cavere ab hac obrepentium audacia, magnitudine supplicii abstergere homines ne quis id conetur.

Licentia illa] non illa quidem justitia, qua apud Deum valet, sed illa, qua apud homines.

4. *Quorum facto perfidia*] qui subornantur aduersus eos, quibus fidem, obsequium, honorem, gratiam debent, 3, 1, 21.

Malorum opera] 2, 26, 5.

Intrajus interficiendi] animis illorum ira & manibus utendi, sine perfidia.

Qui aliena mititur] percutiorem immitit aduersus eum, cui percutiatur ipse sacramento obstrictus est.

Licitamini] mercede addictis: pecuniam promittitis ei, qui occisorum est hostem vestrum.

5. *Ut ipse in se*] ut aliis ostendat viam inevitabilem in se grassandi, qua ipse in alios usus fuit.

Regum omnium] quia omnibus idem metuendum.

6. *Extra vero bellum*] quum persecutio est defectoris, rebellis, latronis, quo jure excusavit rex Hispaniarum, quod in Guilhelmi Auriaci caput premium statuerat, tanquam subiecti rebellantis. Sic & Athenienses, quod xxx tyrannos ad colloquium progreffos, ut victimas pacis trucidarunt, Just. 5, 10.

§. XIX. 1. *Et permitta*] apud alios concessa, apud alios vetita.

In alienum corpus] Ut apud Statuum Lycurgus 5 Theba. 696. Si viles, tant' premerent cum petitora, luctus, In famulam ius esse regum dominoque ducique,

Non solam injuriam] non qua patetur personæ, seu quid fieret & qua ex causa, nempe opus foedæ voluptatis ex flagrante libidinibus & incontinentia animo.

Quod is neque ad securitatem] quod neque hostium quidquam demittere violatis mulieribus, neque additur salvis, Justin. 39, 3.

Neque ad paenam] quia non est hoc ita comparatum, ut pro pena possit haberi. Vera enim & justa pena est, quam qui fumit, fumendo non peccat, neque ipse quid committit flagitiū. At qui matronarum & virginum pudorem violat, rem facit per se damnatam & improbam.

A D

C A P U T V.

§. I. *Non esse contra*] Nam non debet, cui plus licet, quod minus est, non licere, l. 21. D. de Reg. 1.

Sata exuri] frumenta in agris matura incendi.

§. II. 1. *Sepulta officiorum*] si à jure gentium distinguantur, que tantum honesta sunt, non etiam debita.

Omnia definuntur] Seneca Troad. 53.

& quondam facrum Regni jacensis,

Non eripiuntur humanis] secessuntur quidem a commercio & possessione promiscuoque & profano attactu privatorum; manent tamen in usu hominum & habentur curanturque inter ea que sunt universalitas vel populi cuiusque. Po-

test & alia dari causa ex superstitione veterum. Credebant enim templo & aras & simulacra urbium captarum à diis esse deserta. Unde Virgil. 2 Aeneid. 351. Excessere omnes adytis arisque relictis Dii, quibus imperium hoc steterat. Et Curtius refert in obsidione Tyri civium cuidam per quietem Apollinis urbem deferentis speciem oblatam.

Quum Titus Hierosolyma obsideret, auditam majorem humana vocem,

cem,

cem, excedere Deos, simul ingen-
tem motum excedentium, è Joie-
pho Tacitus tradit s histor. 13.
Hinc apud Statuum Bacchus The-
bis suis metuens in concilio Deo-
rum ait 7 Thebaid. 18. quo sacra
tamen ritusque perempta Genit' abire
jubes? Quod ut certius fieret, Ro-
mani carmine solenni ex obfessis
ab le urbibus Deos evocabant, &
Romæ illis ædem promittebant, ut
notat Servius ad d. l. Exemplum
apud Liv. 5. 21. Adde Diodor. Sic.
13. 59. Plutarch. in Antonio p. 951.

Ex Livo] lib. 7. 31. & 26. 23.

2. In sacrâ ait] quod in rebus
divinis fas est & rite fit, id partem
esse publici juris, quamvis inter-
dum distinguantur. Ausonius: *Jus*
triplex, tabule quod ter sanxere
quaterne.

3. *Dona conflamus*] Florus 2. 6.
Aarma non erant: deicta sunt tem-
pis.

Cæsar] cap. 51. bell. Catil.

4. *Sibi accipere*] servare, non
venerationis causa, sed quasi ali-
quod monumentum.

Romanus] ut credent Romani
non adeo detestabiles ipsorum deos
esse Iudaïs, quam revera erant.

Illi obloqui] maledicere.

Ignem] Bulenger. Eclo. ad Ar-
nob. cap. 5.

5. *Pudore & obrectatorum*] ne
famam, quam habebat, innocentia
vel abstinentia laderet atque invi-
dis ansam daret hoc nomine sibi
obtrectandi aut insultandi.

§. III. *Religiosis*] in quæ mortui
inseruntur.

Sive populi] ubi polyandria vel
publica cœmeteria sunt.

Sive familia] ut olim apud Ro-
manos, qui quisque in agris priva-
tis sibi & suis locum sepulture se-
cernebat.

§. IV. *Aliena perfidia initatio-*
nem] præmia posita illis, qui res
hostium, quamvis perfide, interci-
piunt, & ad nos aut in nostros fi-
nes deferunt.

Ad minora ita connivere] nam a^d
majora, veluti vita licitationem,
non connivit, cap. præced. n. 18.

Meretricium] Sueton. Calig. 40.
qui meretricium fecissent.

A D

C A P U T VI.

§. I. 1. *Bello justis*] in quo justam
causam habemus.

Quæ aut paria] quæ aut tantum
sunt, quanti astinuندum est, quod
nobis ab hostiis debetur & redde-
re per pacem noluerunt, non ultra;
aut quibus acceptis tantum illis
damni dolorisque datur, quantum
illi nobis dederunt, cum aliquo ad-
ditamento poena nomine, 2. 20. 32.

Apollini] Exemplum est apud
Livium 5. 21. & 23.

Herculi] Justin. 18. 7.

Jovi Feretrio decimam] non deci-
mam jovi Feretrio, sed spolia opia-
ma, hoc est, qua dux duci hostiū
ab fece imperfecto manu sua de-
traxisset, consecrare solebant, Flô-
rus 1. 1. & 12. item 2. 4.

2. *Naturales terminos*] quum non
ultra debitum nobis & cedente
poenam condignam extenditur.

3. *Secundis omnibus prosequens*]
Sueton. Oct. 57.

Pretium dixit muneri] donum or-
navit verbis, ut loquitur Térentius.

Diras] execrationes detestatio-
nesque illorū qui legem violarent.

§. II. 1. *Tamen*] tantum.

Quavis in bello solenni] sive inferat
bellum sive arceat, sive jure sive in-
jurie: modo belli gerendi facultas
tem habeat, ut populus liber vel
rex; & id bellum sit indicium.

Sine fine modoque] non tantum,
quatenus ei debetur, & quatenus
damnum fecit.

Qui ab eo tirulum] qui sub ejus
auspicis militarunt, aut ejus do-
no aut commercio de præda partes
aceperunt, non possint, vel domi,

M M M v e l

vel usquam gentium, tanquam mala fidei possessores conveniri, aut res ab eis vindicari.

Dominium quodam] nam dominii effectus in duobus fere consistit, ut liceat rem persequi & sibi asserere; tum, ut liceat de re pro arbitrio statuere, Bachov. ad Inst. de Action. §. 2.

Πολεμικὴ] bellicam.

Αναγνῶν] piraticam aut prædatiam.

Αγωγὴν] certando paratam.
Χειροποίην] manuariam vel manubiale.

Interrogando] ut solebat, cum summularerit nihil scire & doceri, quod doceret, percussando è discipulis elicere, quod eos docere volebat.

2. *Ut hostibus bona*] ut hostes sint opulentii & ignavi.

Ταῦτα πάνθεστα] Superatorum in pugnis bona vincentibus præmia sunt.

3. *Vacuorum*] quæ dominum non habebant.

4. *Non causa aliqua*] titulus ex iis, qui jure civili probantur, ut occupatio, mancipatio, traditio, inventio & similes, sed sola apprehensio vel manus injectio, & possessio.

5. *Causa, ut à* Videretur omissum scire vel Lacedæmoniis.

§. III. 1. *Ut recuperandi*] ut qui antehac possedit, creditur cum pro perdita habere, judicetque se frustra operam ejus rependere ac reprehendende sumpturum.

Præsidia hostium] castra vel loca munita, quo accedere prior possessor non audeat.

2. *Conditione continuande*] si tam diu tenuerit, donec perduxerit intra præsidia.

§. IV. 1. *Ab eo interim*] dum illum castris vel castellis & stationibus occupatum habet.

Sed firma] stabilis, manes, duratura.

2. *Pomponii*] 1.2, 39.5.8. D. de V.S.

Terrendi jure quod habent] Hoc solam est verum ērūtor. Addit

enim, id est *submovendi*. Nimurum moribus Ro. eisque patet territorium, quoisque fas erat magistratis incedere submoto. Et sumtem incedere summoto ire præeunribus lictoribus, qui viam faciant & turbam summoveant, Liv. 25, 4. 28, 27. Hoc autem non licet sibi judicabent in terris aliena ditioinis, ut appareat ex Cesare lib. 3. de Civilib. cap. 106. Tacit. 2. annal. 53. Sueton. Calig. 3.

5. V. *Upreditus*] per interpretationem largius porrigi quam proxima ratio permitit.

§. VI. *Ut presumptionem*] ut intelligamus esse credibile, arque ut plutinum ita scie habere, immo & credi ac pro vero accipi, nisi contrarium probetur.

§. VII. 1. *Dominio extenso*] quantum appetet arque oculis judicari potest ex præsenti posse-funcione.

2. *In nos ipsos ea*] ut nos illis privemus & mulctemus, quemadmodum victos hostes consulere solimus.

A diis] nam viætrix causa deis placuisse videtur.

5. VIII. *Auctoritati credatur*] multitudini doctorum & communis opinioni.

Res nullius] vacue, domino carentes: quasi jam non sit, quem tollere & occidere licet.

5. IX. 1. *Per alios*] quos in potestate aut sub imperio aut quorum conductam operam habent.

Animo unique] noui nisi nostro.

In Olympis] Sic Alexandrum Mac. Amyntas F. Olympio certamine vario ludicrorum genere contendisse ait Justinus 7, 2, puta per aurigas, athletas, pugiles, &c. suo sumptu doctos & exercitos, Plin. 21, 3. Namque ad certamen in circum per ludos & ipsi descendebant & servos suos quicunque mittebant.

Inde illa lex xxi tabb. *Qui corona par* ipse pecuniave ejus, virtutis sua ergo duxit ei.

Alibi] 1, 3, 3.

2. *Literas & seruiles*] tanquam per servum nostrum aut eum, qui est in potestate nostra, acquiramus; per liberos homines, quos neque in potestate, neque bona fide servientes habemus, non acquiramus, §. 6. Infat. Per quas perl.

3. X. *Vere publicos*] qui fiunt jussu imperantium & in usum publicum.

Privatos] quos regenium iussum permitta licentia milites exercunt.

Selenui] Nicatoris abavi sui.

Selenui bellum] adversus Antonionum Coelitatem.

3. XI. 1. *Publicatus ager*] fit populi vel principis, cuius nomine bellum geritur.

Scribere accepto] pro re manubiali, que fit proprie capientis aut capientium.

2. *Aut locandos*] ut eos ad statum tempus per magistratus redemptoribus pro decimis exercendos concedenter.

Distraxerant] vendiderunt.

Assignarunt colonis] pauperibus civibus aut veterani militibus aequali numero jugerum attribuerunt.

Vestigales] emphyteuticarios in perpetuum aut loquum tempus certa pensione permittendo.

Consecratos] Sueton. Jul. 20. Campum Stellatum majoribus consecratum.

5. XII. 1. *Se moventes*] jumenta, greges, armenta & quævis animalia.

In hominibus obseruabatur] ut eos capere cuivis & seruos facere licet.

Suo fato] per infelicitatem suam Liv. 9, 18. Def. Heraldus legit suos factos 1 Emend. & Obs. 36. p. 115. Cl. Salmasius suis factos ad Jus Attic. c. 26.

Merito] Metelli hoc carmine lxi responderunt: *Dabunt malum Metelli Navio poeta*. Terent. Mau-

rus de metris p. 1439. Et vero de deruit: efficerunt enim, ut in Tullianam conjiceretur, Plaut. Mil. 2, 2, 56. Gell. 3, 3.

2. *In prædictis*] in agmine, vel sub duce, in expeditione.

Non ut ministris] sed ut se circumspiciens, quemadmodum loquitur Auctor Africani belli cap. 47. *quislibet militia servientes*.

3. XIII. *Anne omnes*] & valeat, ubi nihil diversum de eo civitas confituit.

Dominium singulorum antevertens] in publicum vindicando res prohibere.

Feris &c. ariis] ubi venationem & accupium jure veteri gentium & natura omnibus concessum referunt sibi principes aut nobiles. Sic salis vendendi arbitrium aliquando privatis ademptum Romæ, Liv. 2, 9.

3. XIV. 1. *Actu bellico*] ut in acie aut expugnatione urbis.

Personam sustinent] non pro seculo agunt, sed pro corpore civitatis. Hinc est ut privati cum militibus tanquam diversi componantur interdum, V. ad Sen. de vita beat. cap. 2.

2. *Neque me tecum*] nam tu accepturus majorem, ut pote imperator summus.

Præcipias] præcipua vel eximia auferat, antequam reliquum prædictum distributatur, ut legatum per præceptionem in jure.

Virgilius] 9, 298.

3. *In captura sola*] non competit uno eo nomine, quod quis ipse cepisset.

5. X. V. *Actus sui rationem*] acta illorum non valerent, nisi populus vel per se vel per senatum ea rata habuisset.

Ab omni suspicione] vel avaritiae vel inæqualis favoris.

5. XVI. 1. *Sub hasta venundari*] publica auctiōne in parte castorum, qua Quintana vocabatur Suet. Ner. 26. Lipf. Smil. dial. 3.

*vel justi vel excommunicationis gratiæve
civium cupidi erant.*

Sæ res triumphi] si res bello ge-
fæ essent tantæ ut triumphum me-
rerentur.

Quæstores, id est populum] nam
quæstores procurabant rem & æra-
rium populi.

De quæstoribus] vendentibus eos
quæstoriibus.

§. XVII. 1. *Ambitiosum*] esse gra-
tificari militi contra disciplinam &
dignitatem, aut pravæ indulgentiaz
opus.

Aut ratione stipendiorum] aut pro
stipendiis aut super stipendia pro
meritis.

Stipendiis ratione] immo ipsum
stipendum militi ex pecunia pra-
dacia numerandi auctor erat, ut
eo minus tributi plebs conferret.

Alteram autem] Aliquando de singu-
lis manipulis secretum numerum
pro magnitudine urbis expugnata,
aliquando per cohortes sive mani-
pulos diviso exercitu omni partem
alteram.

Mitti] per urbem & domos.

Solitam] ita ut pars altera & ple-
rumque major in armis partim in
castris, partim per urbis patentia &
munita loca disposita esset ad
omnes casus præveniendos.

In castra] vel forum aut spatio-
sum locum urbis.

2. *A Postumo*] Postumo Co-
minio, Liv. 2, 33.

3. *Excipiam fortis*] non patiar in
fortem venire & tibi præcipuum
dabo.

Rex Tullius] Immo Tarquinius
Priscus fuit enim Ser. Tullii mater.

Manubiarum nomine] Verba A-
fornii: Spolia quæsta de vivo hoste
nobili per deditiōnem manubias ve-
teres dicebant: & erat imperatorum
hac præda, ex qua quod vellent, su-
merent. Puto quemadmodum im-
peratorum erat exercitus, erat pro-
vincia, erat bellum: quo quoties
dicuntur, non excludant jus popu-
li. Sic & manubias dicuntur impe-

ratorum, non quod pars ipsi ce-
dens proprie hoc vocabulo signifi-
cetur: sed quod illorum plenum-
que arbitrii esset, vellente in æra-
rium deferre, an milii distribuere.
Potest & allusio videi ad illud Ex
manubib[us]: Sueton. Jul. 26. Gell. 13,
14. quod non efficit, quo minus &,
quod privati nanciscuntur inde,
manubia dicuntur.

4. *Modice deliberarunt*] exiguum
de illa sibi partem ceperunt.

5. *Ab sententiis*] de eodem exercitu,
Minuciani] quem ille ob sessum
ab hostibus liberaverat & hanc pœ-
nam ferre jussit infelici militiae.

6. *Magistris militum*] à Con-
stantino M. institutos.

A gestorum insinuatione] exci-
piuntur, ne de illis rebus necesse
sit ad imperatorem inter ceteras res
de bello gestas. Sic Ti. corripuit
consulares exercitus prepositos,
quod de tribuendis quibusdam mi-
litaribus donis ad se referent, tan-
quam non omnium tribuendorum
ipsi jus haberent, Suet. 32.

§. XVIII. 1. *Cujus præda sectio*]
qua præda per quæstores auctioni
subjecta non sit. Cæsar z Gall. 33.
*Sectionem ejus oppidi universam Cæsar
vendidit*, Justin. 38, 7. Flor. 2, 3..

2. *Ut qui segnior sit prædetor*]
Verba Livii 5, 20. in libris antiquis
sic leguntur: *ut segnior sit prædator
ut quisque laboris periculique præ-
cipuum petere partem soleat.* In quibus
haeretur propter duplicum usum
particulae *Ut. Sensus*, uti, prout
quisque soleat præcipuum laboris
& periculique partem petere, is in præ-
dando sit segnior. Sic lib. 3, 50, *ut
quisque occurrat, plebem adiortan-
tes.* Eodem cap. 53, *tunc ut queque
causa erit, statuetis.*

*Eyūq[ue] dñezyñ in direptione sat-
cio ignavos majorem partem la-
turos.*

Multiplex] amplius, cumulatius.

3. *Tribunis*] militum consulari
potestate.

Imperium quam consilium] id im-
peratæ

perari non potuit, facultate & arbitrio ea de re consultandi excepto per festinationem militum, qui prædam jam invaserant, nec nisi cum maximo odio & criminatione dum erant reddituri.

§. XIX. *Ludos quoque Scenicos, Circenses, Amphitheatrales vel gladiatores, qui erant voluptas populi, honos deorum, divitiae ambitio.*

§. XX. 1. *Urbem & agros* ut horum etiam decima extimatio iniretur & dedicaretur.

L. Manlius immo Cnaus.

Livii verba XXXVIII c. 23.

2. *Ipsæ deserti* in triumpho.

Quod contulerant j. de ornatu suo & mundo ad crateram auream Apollini Delphos portandam, c. 25.

3. *Quadrungenta talenta* 200000 Philip.

Donatis extra ordinem honoratis munere vel dono insigni.

Donarij; templorum ornamentis.

Aut vendidit Hoc jam paulo superius posuit: sed quia ibi per erorem Manlio prænomen Lucii dererat, aliam de Cnæo hic recte appellato historiolas putavit.

§. XXI. 1. *Quadrungenta octoginta* Huic summa præmitendum erat, sex milia pondo auræ.

Liv. XLV Immo 38, 55.

2. *In nervo* in vinculis carceris. Ter. Phorm. 2, 2, 11. *Vereor, ne istæ fortitudi in nervum denique erumpat*, 4, 4, 16. *nôstra causa scilicet in nervum potius ibit.*

Captum de præda Exemplum alienum, nam id simulacrum Mercurii P. Scipio destruxit Carthaginæ de Reenorum hostium præda dono dedecat Tyndaritanis in Sicilia, à quibus id abstulit Veres.

13. *Nupmi argentei* l. quam numerus festertiūs.

Peculatus tenetur publicum fraudasse judicatur.

Seruata lege civili nisi ubi jus civile alicuius populi aliud statuat.

§. XXII. 1. *Primo* acquisitione quasi originaria, 2, 1, 1.

Nondum actu questiis] quarum acquisitio adhuc in ipsi tantu est, 2, 2, 5.

Ad utilitatem] ut incendantur homines & aerius incumbant ad eas querendas cum publico fructu, quippe hostibus decestus.

Conjuganur actiones] altera ex concessione populi, altera ex ipso rum occupazione.

Brevi manu] Ulpianus I. 43. s. 1.

de jure dot. 1. per compendium, sine ambagiis, quotiescilibet celeritate conjungendarum actionum inter se una actio occultatur, ut loquitur idem I. 3. s. 12. de donat. int. vir. & ux.

Misifitum] quæ spargebantur rapienda vulgo diebus solennibus, siue in corpore suo sive per sortes, Sueton. Ner. 11. Statius Cal. Satur. Dives sparsio quos agit tumultus.

§. 45. Inst. de R. D. Noster 2, 8, 25.

2. *Faru translatio*] à populo in privatios.

Contractus] quo pacti sunt privati cum republica vel principe, ut quod damni dare possint hosti, lucro ipsis cedat.

Qua quis patius est] Immo fecit dicendum.

§. XXIII. *In Oratoribus*] causarum parvioris.

§. XXIV. 1. *Hi operam civitati*] sic in bello civium corpus additum atque operatum esse reipublicæ dicit Livi 4, 60.

2. *Adjutoribus Romanis*] adversus Philippum.

4. *Ad Pyramum*] ad Isson in faucibus Ciliciae, Curt. 3, 11.

Durante certamine] in ipso servore prelii.

5. *Æquularum*] Hirpinorum oppidū.

Civili alio] inter Vitellium & Vespasianum.

Sine prefectorum] à quibus illi magna pecunia redempturi erant, ne diriperentur.

6. *Manente periculo*] nondum omni periculo confecto.

7. *Ut publicari digna*] non sit opera pretium æxario aut populo ea vindicare.

M m m 3 Utter

Uter] aquæ aut potionis causa.
Facula] tum ad alios usus tum
nocturni itineris ergo. Sueton.
Jul. 31.

8. *Suo periculo*] quales qui olim
è nostris auctoritate publica privati
privatorum pecunia navibus armatis
maritima hostium commercia
corrumpebant & impediabant.

Ex publico] præfecto classis,
Principi.

A republica deducitur] vindica-
tar arario. de reliquo decima.

§. XXV. *Bello non permixtum*]
neutrarum partium.

Populi à cuius partibus] non ejus,
ubi lis orta est, sed cui militantes
rem ceperunt.

Quod in iudicium deduci] de quo
actionem recipit Prætor vel Judex.
Quo significatur titulum acquisitionis
per arma valere apud tribunal
bellantis aut victoris: ibi enim
libellum querentis à milite in per-
missa præda occupatione sibi ali-
quid erupturn nemo recipit. At si
quis prædarem possit apud alium
iudicium convenire, eum posse re-
cipere suum, nec prodeße præda-
tori, quod jus præmiandi à suo im-
peratore habuerit. Nam jus illud
pro jure non habetur apud eos, qui
non fovent eandem causam.

§. XXVI. 1. *Jus habuit hostis*]
si res aliena pignoris vel hypothecæ
loco apud hostem fuit pro debito,
si manus ei injecta, vel, ut
loquuntur, arrestata est ob justam
causam, si servitutem debuit, id
jus est etiam victoris.

2. *In agro alieno*] §. 12. Inst.
de R. D.

§. XXVII. *In bellis aliis in-
ter exteriores*] obtinet jus naturale,
de quo dictum hujus cap. num. 1.

Inter cives] Hinc Vespasianus
victor civili bello, forte legit recu-
peratores, per quos rapta bello
restituuerunt, Sueton. c. 10.

AD CAPUT VII.

§. I. 1. *C*ontra naturam servit.
tem esse contrariam illi
bono, quod contigit homini bene-
ficio nature & per naturam, id est,
libertati: quamvis id ita ei natura
dederit, ut ob justas causas quibus-
dam eripi non veter. ut sit bonum
separabile, quod peccato aut for-
tuna possit amitti.

2. *Nequae delictum*] ut quis im-
probo facinor reddiderit se di-
gnum, qui libertate priveret.

§. II. 1. *Germani ducis uxore*] Ar-
minii, Segestis filia, quæ gravida in
potestatem Romanorum venerat.

§. III. 1. *Impune illis imponatur*]
Hinc servos in omnia obnoxios di-
cit Florus 3, 20.

Fines hinc potestari] hoc jus tem-
peratum esse, certumque modum
aceperisse, ne infinitum foret.

§. IV. *In corporalia*] Res incor-
porales, quæ manu tangi nequeant,
sed in jure consistunt, Inst. de reb.
corp.

Jus patrium] patria potestatis.
nec enim qui patrem cepit, jus ac-
quirit in liberos non simul captos.

§. V. 1. *Ut libenter abstinerent*]
ut facilis sibi temperarent, seque
continerent ab interficio.

Utilius] Nam proœficio utilius
vivum hominem servari ad opus,
quem tamen, ubi velis, occidere
possis, quam statim priusquam ejus
experiuntiam cuperis, occidi.

2. *In alios transributur*] ut licet
hominem sic servatum vendere vel
donare vel relinquere testamento
vel alio modo alienare cum eodem
iure vel utendi vel abutendi.

Ante calamitatem] captivitatem
parentum.

3. *Redi non*] saltem more Ro-
mano & Hebreo 2. Paralij. 28.
nam de aliis dubium facit Justin.

4. 3. sive victoribus captivitatis
iure servissent.

§. VI. i. *Fas non esse fugere*] quasi alibi nec libertatem conferuntur & conscientiam levant, tanquam furtum sui domino facientes.

Vindicanti domino] ex eo, quod cap. præc. nu. 25. traditur de captiis apud populum bello non per mixtum jus reddi ex iesibus au- moribus gentis, à cuius partibus res vel persona capita est.

Injici religionis] sine peccato fu- gere talen' er' uin non posse.

Quæ tantum exterus] ad quæ obligamus tantum meu politici judicii, non etiam metu Dei.

Tantum in iudicio humano] cui quis adstrictus sit tantummodo le- gibus civilibus, non etiam lege conscientia.

2. *Testamenta nulla*] pro non factis habenda.

Mala fide prescripsit] qui tan- quam usu captam possedit, quam scivit alienam esse, eis icisse illum non possit probari.

Idem jus & non jus] est enim jus in iudicio humano & externo, non in foro conscientia, aut ut illi loquerentur, jus politicum, non ethicum.

3. *Nec moturum*] non est credi- bili faciliore fore ad misericordiam, si persuasum habeant sine gravi peccato in Deum fugere ab hac servitute, nisi ad suos, nemini- nem posse.

4. *Ex equitate naturali*] qualis est lex servitutis ei, qui per hanc evadit mortem.

Plerunque & injuria sit] quippe quo libertas auferitur nullum ob de- dictum, sed quod arma gesceris pro eo, cui fidem debebas.

Et hec & alia] ut supra de per- cussore hostis & exploratore sine perfidia dictum est, 3, 4, 18.

5. *Alimenta & opera*] ut quem- admodum dominus tenetur ad ali- menta servo danda, ita servus ad operas reddendas;

6. *VII. Ius illud externum ex-*

sequenti] grave opus injungenti, verbis aut verberibus aut vinculis castigandi.

Judiciorum tutela] ut non tan- tum possit omne jus domini ul- tare in servum ex captivo, sed id jus etiam possit judicis defendere & per judicem in eo juveris.

§. VIII. *Ius gentium de capi- vis*] Apud Indos ieritutem nul- lam esse scribit Strabo, lib. 15. p. 710. Nisi accipendum est de eo, quod dixit n. 6. ut si ad alios quam ad suos aut pace facta ad suos refuge- rent, vindicanti domino reddendi sint.

Per fugium erat servis] Videtur accipendum de transfugis.

Servis datur proclamandi] ut ser- vus peregrinus, simulatque ter- ram Francorum tetigerit, eodem momento liber fiat.

§. IX. i. *Ab omni caritatis*] Christo. in illis cessabat ratio, que prima hoc jus gentium introduxit, nempe ut quos poterant occidere, illis mallement parcere sive utilitatis causa.

Gregoras] circa an. Ch. 1260. Michael Palæologo Imper. Con- stantinopolitano.

Theffalis, Ilyris, Triballis] qui tum temporis ab imperio Ro. de- fecerant & suo jure utebantur. Inter quos Bulgari erant novi popu- li, Seytharum coloni, qui expulsi Romanorum subjectis in Mæcia in- feriore sedes collocaverant.

Gracis inter se] ne qui Græcorum à Gracis in bellis ipsorum inter se caperentur, vincentium servi fie- rent, non erat auditus.

A D CAPUT VIII.

§. I. i. *U*niuersos] magnum nu- merum hominum, sive illi absolvant corpus civitatis, sive membrum faciant illius corporis, veluti reipublicæ regnive urbs una vel plures.

Mores civili] ut eos adjungat ad M m m 4 part

participandos civiles honores, ut reges & primi consules Romani, qui hoc maxime auxerunt urbem, quod viatos populos migrare Romanam coegerunt, & eis jus civitatis dederunt.

Mere herili] ut omni erupta libertate tantum pro subjectis aut tributariis habeat.

Mixta] ut parte vel specie libertatis relicta aliam conditionem sacerdiorum vel provinciarum eis imponat.

3. *Vt eſt in rege*] ut commissum & creditum, ut acquirat non sibi, sed populo vel regno cui praef.

Ut in populo eſt] ut proprium, sive ipse jus omne in priorem quoque populum suum habeat, sive quocumque in priori jus habeat, omne confequatur in viro, & caput sit diuorum separatorum ciuitatum corporum.

§. II. 1. *Quo ciuitas*] res publica sui juris.

Non ad populi] cuius ipse rex est, & à qua velut fiduciarium regnum habet.

Magna familia] numerus ingens servientium.

§. III. *Personalis libertate*] in quo corpora relinquuntur libera, quamvis opera serviles & tributa presententur.

Via genus] ut Lydi, Justin. 1. 7.

§. IV. 3. *Quem velit eſſe*] quoque que velit indulgentiam suam patere.

Non ex eo] non iustum sive solenne, quia civile fuerat.

A D

CAPUT IX.

§. I. 2. *Limen & limes*] reicit Salmasius Observ. ad jus Att. & Ro. cap. 26. p. 568.

Alio] Terentius Eunuch. 3. 8. ego limis aspectu si per flabellum elongulum.

§. II. 1. *In limen, id est in fines publicos*] domum. Domus autem

non modo dicitur de lare familiari, sed etiam de patria vel civitate. Sic rediit in limen seu domum, qui est intra patrios fines.

In quo postliminium] ut simulatus rediisset infra fines, rufus inciperet esse veteris juris, quasi statum aut dominum non mutasset, & siue homo liber erat, siue siue juris, siue servus aut res animalia prioris domini foret.

Quibuscum pax eſt] nam inter hos valet jus eorum, quibus militans quis rem cepit, 3, 6, 25.

Qui partes in bello] qui eandem causam fovent, adversa adversantes.

Homo aut res, ad hos aut] voluit homo an res, ad hos an ad suos.

2. *Statum non mutant*] manent in jure possessoris, neque redeant ad priorem dominum, aut in libertatem ciuitatem.

§. III. *Homines liberos*] si quis ex ciuitate Romana in aliam abiisset, ut in hac ciuis esset, postea eodem animo Romam redisset.

Significationum] verborum, quantum in iure aliiquid significant.

Jacobus Cujacius] Fulvij Ursinum, non Cujacium, id censuisse ait Salmasius, p. 580.

§. IV. 1. *In bello*] durante adhuc bello.

In pace] quandocumque post bellum finxit.

Fato suo deprehensi] forte fortuna in hostico fuerunt, cum bellum oreretur & odio sue gentis corripi & in servitutem redacti sunt.

Alio capitivus] qui armis inferiores in potestatem venerunt, postquam bellum cessavit, nisi pacis in conditionibus placuit, ut qui capti essent, liberi dimitterentur.

Pace demum facta refugit] deinde renovato bello capitur. Quod omnitudinem est, ut intelligatur non esse tum capientis, sed ejus qui prius cepit. Casus enim belli cum eodem populo iterum contracti fingitur.

Min.

2. *Mimine indulgens in captivos*] pro homine ac rebus juris alieni.
ideo duriorum conditionem fecerunt in armis captorum quam deprehensorum, ut his semper postliminium pateret, illis non nisi flante bello.

Atque captos] Atqui hoc repugnat omni iuri postliminii. Juxta enim jure captos justoque titulo acquisitos credi voluerunt, quos captos intra praesidia sua habuerunt, eti brevi post auffugerint, durante bello, quam quos diutius tenerunt usque ad tempus aliquod post exitum belli. Potius habendi sunt pro desertis & abjectis à republica, raaquam ignavis, & quos pro derelictis habuerit patria, nisi enim hoc esset, in pace facienda ratio illorum habita & mentio facta fuisset.

3. *In pace*] si quo modo effugient.

Ut confessione] Immo quia nihil fecerunt adversus rem publicam, nec male pugnaverunt, nec consenserunt in servitutem suam, ut tacite faciunt, qui capi se patiuntur.

Quatenus pacta] quæ sanciuntur redeunte pace.

Eadem ob causam] Immo quia & hæc pro derelictis habentur.

§. V. *Hoc animo*] Ideo M. Atilius Regulus bello Pun. primo non reddit postliminio, quia missus erat cum legatis Pœnorum pacis suadenda causa. Sil. 6. Pun. 452. l. 5.

§. 3. D. de Capt. & post.

Se acquirere] sui juris ipse quodammodo auctor esse.

Volentis] i. 2, 3, 6, 2, 6, 2.

An vi] utrum vi.

Liberi ut fierent] manumitterentur, an haberentur tanquam qui non serviissent.

§. V.I. 1. *Se sibi acquiriri*] sit ipse sua opera sui juris.

Factum pro jure] quod factum erat, pro juste facto habuerunt, atque adeo & ipsum & res ejus

titulum.

Tunc erit gentium jure] res retinebunt.

Cum sua causa] sic alienata ut alienari poterant per naturam suam cum suis commodis & incommodeis, & sub conditione, nisi postliminio rediissent.

Acceptilata] relicta tenenti data apocha vel acceptilatione, quæ quis fatur se accepisse, quod non accepit.

§. VII. *Jura in ipsum*] quæ alii adversus eum habuerunt.

Hosium positus] Sic & Papinius, l. 11. de Capt. & post. Plaut. Captiv. l. 1. 24.

§. IX. 1. *Non ergo Sagunti civitas*] Probare non possum. Immo, quia veteribus cultoribus superstitibus post breve tempus (Saguntus octavo, Thebae xx anno, salva lingua, legibus, moribus, institutis, religionibus & sacris, ordinibus & corporibus civitatis) restituti sunt, fuerunt eadem. Et ita judicant ipsi Saguntini apud Liv. 28, 39. Si verum noster de Sagunto & Thebis tradit, nec quæ ex captivitate Babylonica post 70 annos in Judæam sunt reverbi, populus fuerunt Hebraës vel Israëlitarum. Atqui Scriptura sacra omnis pro eodem populo eos agnoscit. Aptius Capuæ & Carthaginis fuisset usus exemplis, quarum illa cum 150, hæc 100 annos in ruderibus jacuissest, à Julio Cælare jura urbium, Romanis colonis attributis, recuperarunt.

Creditum non est] si quis captus fuisset debitores habens, à quibus qui creditorem in potestate haberet, & illud exigere, aut quibus remittere possit (puta, in civitate media & neutras partes fovente domicilium habentes) isque id exegerit vel remiserit, jus debiti exigendi non recipit captus.

si postliminio redierit, inter cetera jura, quæ recuperat, atque adeo id rursus exigere non potest. Ratio est, quod supra docuit, partim, una cum capto, jure belli, etiam jura ejus incorporalia acquiri, 3, 7, 4. partim in controversiis de re capta apud populum bello non permixtum respicendum jus ejus populi, à cuius partibus res capta est, 3, 6, 2.

2. *Postliminio restini*] Dispars est exemplum, quia in divortio iusto consensu discedentium intercedit. At Sagunti & Thebarum dissipatio similis est dissidii fortuito vel frigesculo, non divortio, l. 32. §. 12. de donat. inter vir. & ux. per calorem misso repudio, si brevi reversa uxor est, non divortile videtur l. 2. de divort. & repud. Sic illis quasi frigescuum fortuna venit.

3. *X. 1. Intra civitatem*] populum singularem.

Jure civili Romano] Quasi apud alias gentes impune transfugient & redeuent in civitatem pristinam jure receperint. At Indibilis apud Liv. 27, 17. ex gentium jure: scire se transfugæ nomen execrabilis veteribus fociis, novis suspectum esse.

Etiam filii familias] Transfugæ sine dubio, five patres five filii familias postliminii jure, id est, reditu in patriam securo & recipere ratione status ac rerum suarum, omnium gentium legibus aut moribus carent. Quod autem filii quoque familias Romæ non recidebat in potestatem patrum, non est magis singulare quam quod nec filius familias latro aut desertor aut qui quodcumque capital admitterat, specie ac prætextu potestatis patriæ judici poterat eripi. Erant enim servi poenæ, in quibus maxima capitum deminutio locum habebat, §. 1. Infr. de cap. dim.

Qua intelligebat] sine qua nec se saluum putabat fore.

2. *Ipsa servitus*] quæ præstatur redemptori.

Contrario inter] si mulier, quem sua pecunia redemit ab hostibus captiuo & pro servo ad tempus habuit, ei nupferit.

Prostitutione] si cujusquam aut plurium permitta est libidini, quam quis redemit.

3. *Messeniros cum longo*] 3, 9, 10. Messeniros postliminio vult patriam & libertatem recepisse. Hi post primum cum Spartaniis bellum Ithome destruxerunt Olymp. 14. Canaudæ apud Lydos, Salmanasare in Chaldaea regnante dissipati per Arcadiam, Argos, Sicyona, Eleusina, quum capti & remanentes omnia servitutis mala ut Justimus, annos 80, ut Pausanias 29. perpepsi essent, ductore Aristomenè se liberarunt: Secundo bello expugnata Ira Olymp. 29. Ardye Gygis F. in Lydis, Tullio Host. Roma regnante, rursus qui effugere nequierant, in Ilotas redacti: qui evaserunt, Zaacien in Sicilia occupaverunt & Messenan appellavérunt: uttorumque posteri post 200 annos Olymp. 77. paullo post expeditionem Xerxis in Græciam, cum terra motus omnem fere Spartam evertisset ac 20000 hominum exanimasset, tertium bellum excitaverunt, quo post decennium inferiores in Siciliam, Africam, Naupactum Acarnania aliaque regiones sparsi vacuam & vastam Messenan reliquerunt, donec post annos fere 100. Olymp. 103. proximo post Leucstricam cladem anno Epaminondas urbem instauravit convocationis undique veterum cultorum posteris. Paus. 4, 24, 1. & 268. Liv. 32, 22. Quod si postliminium his concedit, quanto minus, id Saguntinis & Thebanis negari debet?

Ter usucaptionem] si absens eius, bonorum aliiquid possessor bonæ fidei tempore longo acquisivit.

Liberationem] si quod ei obligan-

tum erat, quocumque modo tol-
lenda obligationis, dum captivus
detinetur, liberatum est.

Non utendo] ut ususfructus non
utendo intra tempus X aut XX an-
norum amittitur, §. 3. Inst.

Actione rescissoria] qua usua-
picio aut quid aliud factum in pra-
judicium velut absentis reipublice
causa rescinditur, §. 5. Inst. de act.
1. 35. pr. de Oblig. & Act.

4. *Lex Cornelii*] 1. 22. pr. &
§. 1. ac 3. de capt. & post. 1. 1.
§. 2. Act. 1. Falcid. 1. 12. Qui te-
stam. fac. pos. 1. 15. D. de injuncto
rapto, 1. 9. Cod. de postl. ret. Uli-
pian. Instit. 23. §. 4. 1. 8. C. Qui-
bus ex cau. maj. §. ult. Instit. Qui-
bus non est, perm. f. t.

Decessifet] ut medio tempore
minuti nequeant.

Pro nullo habetur] Immo suis est
pro peregrinante, & qui exspecte-
tur post tempus redditurus.

§. XI. 1. *Sape alienati*] ab eo
qui cepit, alii domino, & ab hoc
rursus alii, & deinceps traditi.

Revera habeatur] jam sit in ejus
potestate aut in causa venturus sit,
ubi dominio libuerit.

Nisi & cognoscatur] gnaro & con-
scio domino intra fines verterit.

Nondum receptus] postliminio re-
diisse cenfet Paulus.

Vi animo] quia servus consilium
non habere videtur, sed omne con-
silium de eo esse domini.

2. *Contrarium ius*] quod trans-
fugam punit.

Receptos eos] tamquam qui iam
dominium habeant & ad eum re-
deant; non tamquam qui nunc de-
rium dominum nanciscaneur eum
qui hosti eripuit.

Defensorem] nimurum ut rei
alienæ: sic in D. conjunguntur
Procuratores & Defensores.

3. *A Rufe collectis*] Libellus
infricribitur: leges Navales Rhod-
iorum, Militares, Ruffice Justiniani
Gr. & Lat. opera Sim. Schardii
Basil. 1561.

§. XII. *In veterem causam*] re-
deant sub prioris principis impe-
riam.

§. XIII. 1. *Præscriptionibus*] privi-
legiis longinquæ possessionis.

2. *Litori reddatur*] ex privato fit
nullius.

§. XIV. 1. *Commercio parata*] .
empta & permutata.

Recuperandi spes] ut animosius
emerent, in quibus scirent valere
jus postliminii.

Longa & oneraria naves] quia il-
lis milites, his belli apparatus ve-
hebatur. Luforia & actuaria duorum
erant generum. Aliae enim luforia
in ripis omnium terminantium
imperium (ut erant Danubius,
Renus, Euphrates) excubabant, 1. 4.
Cod. de Offic. judic. milit. 1. 4. C.
de Offic. mag. Offic. in his utope
bellicis erat sine dubio jus postli-
minii. At vocabantur & luforia
privatorum, quibus illi voluntatis
causa hue illuc vestabantur, ut lo-
quitur Petronius cap. 61. de quibus
Seneca 7 de benef. 20. & meminuit
auctor 3. 1. 5. Actuaria, omnes quæ
remis agebantur; quarum etiam
quædam belli exhibita; Liv. 30. 43.
Caesar 5. de Gall. 1. & in his post-
liminum. non in eis, quæ volun-
tatis ergo aut alios ad usus erant
parata, Salmat. ad ius Att. & Ro.
c. 26. p. 740.

Clitellarii] qui clitellis onera
portant, non qui carpento jungun-
tur. Sunt autem clitellæ, stratum,
quod imponitur asinis & mulis ad
onera commodius portanda. Eundem
usum habent equi sagittarii.

*Quas & legari jetiam si quo tem-
pore testamentum scribatur, a-
pud hostes essent.*

In præstationem familiae] attribui
& imputari pro parte sortis suæ
alicui heredum, sed cum cautione,
si recipienti.

§. XV. *Periti morum*] juris per
consuetudinem introducti.

§. XVI. *Intra præsidia*] 3, 6, 3.
Ut ius dominii mutare] ut corrum,
qua

quaꝝ rapuissent, ius acquirerent
& prior dominus jure suo ca-
debet.

Alibi censuimus] 2, 10, 9.

§. XVII. *Non obſabit exterris*
Sel tantum Hispanis aut qui sub
regis Hispanias vivunt imperio.

§. XVIII. 1. *Nomadum*] po-
pulorum vigorum adhuc & incer-
ta sedis atque inconditorum, quin
in omnes peregrinos aliquid lie-
bat, quod nunc intelligent homi-
nes meliora docti non licere nisi
in hostes.

Belli inter privatos] Puta nau-
fragio ejectum aliquem aut quo-
cumque casu in terris peregrinis
oberantem, ubi sine notore ac de-
fensore esset arreptum a privato &
in ergastulum fuisse conjectum:
quod frequenter olim contigisse
ostendit Sueton. Aug. 32. T. 8.
Cic. pro Cœlent. 7. Et hodie nihil
frequentius accidit Christianis in-
ter Turcas.

Captivitatis iura] ut liceret com-
prehensionis peregrinos pro servis
habere quasi capros ex hostibus.

Ad aquas pactiones] ut utriusque
aliiquid remitterent de fa-
vis moribus & paullatim jus dis-
current.

2. *Cicerone primo de Oratore*] cap.
40. sed de libertis, non de servis
agere Ciceronem monet Salmatius
p. 596.

Non dubit quin] Lege, quum
foederati & liberi nobis externi
int, inter nos. Ita consentiunt
Gallus & Proculus, Salmasius,
pag. 606.

3. *Ut si qua effent*] qualia qua
hodie Turcis sunt cum Christianis,
quibus privati Mahometarum non
impediuntur, quominus in captivi-
tatem redigant, quoſcumque pol-
ſunt de Christianis,

Ita fines regit] distinguit.
3. *Ad legem bonum esse*] Haste-
nus foliūmodo recte facere ac ju-
stitiam colere, ut præfes, quod
leges imperant, quod a judice potes
cogi.

Extra publicas tabulas sunt] qua
negligere possis sine metu tribuna-
lis & prætoris, quaque actionem ex
legum tabulis non habent.

Quod in judiciis externis] de qua
Prætor vel Jūdex & consilium di-
ceptant, quod actione petitur.

A D

CAPUT X.

§. I. 1. *Pæne omnia*] & ostenden-
dum, quamquam hæc
jure gentium concessa in bello &
impunita sint, perpaucā tamen co-
rum virum bonum & Christianum
licere sibi putare debere.

Judicia coactiva] magistratus pro
potestate facta tueantur.

Illa in iure frido] qua nihil vi-
geri patitur nisi ad sui tutelam in-
culpatam.

2. *Pudor*] Pudor ille potissimum
est pudor sui, quum quis nichil magis
veretur quam suam conscientiam,
& antiquissimum habet *Nil con-
scire fibi, nulla pallere cœre culpa*.

Nullo vinculo] olim ad ea pra-
stanta nemo per judicem adiegebatur,
sed prout inciderant in pro-
bum & prudentem aut in impro-
bum & impudentem hominem ra-
ta aut irrita erant.

Salvo pudore] Siquidem vult
retinere verecundiam & exiftima-
tionem, nisi vult decoquere pu-
dorem.

Pudor ipse] reverentia sola recti.
Pudor ex Afranio apud
Novium licet reddere *Adfētrix*.
Verba Poëtæ: *Remittit adfētrīcē*,
me ad se vocat.

Deus metuens] providens.
E'nos domesticam, contuber-
nalem.

Ita fines regit] distinguit.
3. *Ad legem bonum esse*] Haste-
nus foliūmodo recte facere ac ju-
stitiam colere, ut præfes, quod
leges imperant, quod a judice potes
cogi.

Extra publicas tabulas sunt] qua
negligere possis sine metu tribuna-
lis & prætoris, quaque actionem ex
legum tabulis non habent.

Quod in judiciis externis] de qua
Prætor vel Jūdex & consilium di-
ceptant, quod actione petitur.

In servum omnia liceant] quicquid statuas, forum & fasces non metuas.

In hominem licere] si facias in homine utcumque vili & humili, ferum, immanc, inhumanum habebatur.

§. II. I. Quid isti pati] annon debuerit ab illis jus belli abstineri.

Omnino iustam] semper & in universum.

2. Id quod saxe accidit] ut serviant, qui fieri non meruerunt.

Ad obtinendam injuriam] ad retinenda & non reddenda, qua per vim parum probatam quefivissent.

§. III. Interna iustitia] qua apud Deum reos faciat, et si humano foro excusat.

Ad eos cooperantur] aut eis adiutorium faciunt.

Iustitium praecipit] ferias & vacationem ab omni opere ac negotio obsecrationis causa.

Natura dulciu] quippe vera religionis ignatus.

§. IV. Sive potestatis iure, sive consilio] vel jubendo vel suadendo.

Atilibus dividuis] quos non faciunt, agminatim, centuriatim, manipularum, sed singularium.

§. V. I. Ad restituitionem] Ad restituendum quisque obligatur ipsa postfessione alieni, aut causa danni dati, etiamsi dolus ejus & prava voluntas non iuvenaverit.

Capientibus donasse] res suas misse in aleam & tacito pacto constituisse, ut id haberent pars utraque, quod huic aut illi assignaret, mars communis & fortuna.

Suum jactare] pro derelicto habere.

Externi dominii] ut cum patenteret esse iure publico dominum, qui res cepit: quod potuerunt pati, et si non solverent conscientiam vinculo quarundam restituendarum.

2. Cui inequitas inqualitas] ubi non redditur par pro pari, quod fieri debet in legitimo contractu.

Qui contraxit] qui plus debet quam accepit.

§. VI. I. Parum liquidar] dubitatur an vere hostes fuissent.

Etiā illa publica] non tantum, ut privati liberarentur servitute apud privatos, sed etiam ut reipublica iux leges redderentur.

Liv. lib. XXVIII Immo XXXVIII.

32. 2. Quantum domino] eam summam pecuniae, quam dominus impendere non dubitas, ut recipere, 2, 10, 9.

A D

C A P U T XI.

§. I. I. Omnia dat] Efficit, ut nihil non liceat in invitum, qui, quod in volentem licere debet, reculat.

Quod adam officiu] sunt quedam humaniter & benigne agenda.

Aut mitis aut necessariu] Aut parcebarur victis, aut non occidebantur duriterve tractabantur, nisi quibus ob graves causas pareti nequibat.

2. Qui sint, de quibus] Possunt enim aut alius rebus laudari aut bene olim de nobis meriti esse. Florus de Atolis 2, 9. Memineramus auxiliu, sic placuit ignoscere.

Qui nos ipsi] Cæsar apud Sallust. Catil. 51. magis quid se dignum fore, quam quid in illos fieri iure posset. quarebant: Item, Sententia ejus non crudelis (quid enim in tales homines crudeliter fieri potest) sed aliena à republica nostra videatur.

§. II. Atque eo] nisi ille de medio tollatur aut interficiatur.

§. III. Supra cum] 2, 21, 5. Ut in clausa ponu] utro numero vel loco haberi.

Non hostili animo] inter hostes morantur non infesti nobis neque sponte nocituri.

Ab inimicu] Ariftione tyranno & praeficio, quod ei dederat Mithridates.

Amici,] L. Cornelio Sulla & Romanis.

Qui

2. *Quid debat facere*] coque magis illum metuant, quam ei fidunt.
Si est criminofsum] si potest accusari, tanquam in eo culpam admisit Ligarius.

Abierunt innoxii] illæsi, poenæ immunes.

§. V. 1. *Plenam injuriam*] cui dolus & culpa omnis ineft.

Merum infoturium] cui nec dolor nec ulla culpa subest.

2. *Culpam aliquam*] Erratum.

Qui in se habeat] quem suum ipsius consilium & voluntas malefica intentavit ad nocendum alteri.

Qui vero extra] qui sive consilio & voluntate laedendi, aliud agens inique aliud intentus laedit tamē.

Sciens facit, non tamen] qui alium subito impellitur, priuquam providere possit & prospicere, quale sit, quod agit, et si volens id agat.

Injusfi, aut improbi] Tacitus de Germanis 25. Verberare servum a vinculis & opere coercere rurum, occidere solent, non disciplina & severitate, sed impetu & ira, ut inimicum.

Consulfo] non subito animi motu impulsus.

3. *Non facti*] disputetur, non utrum factum sit, nec ne, sed utrum per leges licuerit nec ne.

Quod quis injuriose] atque eo jus sibi datum contra offendendi.

Qua intercesserit] nisi cui excidet in memoria, quid facere debeat.

Si alter sibi] ille cui struxa sunt insidia.

Alter non] ille cui non implementum est promissum, quia id qui facere debuit, oblitus est.

4. *Ob ignorantiam*] quæ scire aut cogitare quis non potuit.

Nec tamen per ignorantiam] & tamen hujusmodi, ut sensus communis ea evenire posse cuicunque dicet.

5. *Quod expectari*] quod factum est non modo ab ignorantie, sed etiam ob ignorantiam.

In via publica] nam quia in ea ut plurimum obverlantur homines,

facile unicuique succurrat, et si nunc nemo appareat, repente intervenire posse qui ladatur.

Si quis maliterem] quam sollicitat aut cuius tentat pudicitiam.

Non per ignoraniam] qui sciens facit, quod neficit jus esse non facere.

6. *Qui factum habent*] manipulum furum, ut loquitur Terentius: qui coierunt coniunctione facta.

Dimidiatum esse] dimidia parte defecut.

7. *Appellarent consilium*] quod ab se minus recte administratum videretur, ne dicentur consilio aut de industria factum.

Salinis causa predatur] quia receptum alibi non habet, ut majores nostri qui Brilam ceperunt.

Dificilia tempora] periculum praesens ab hoste & desperatio auxilii a sociis aut suo principe.

152] Verbum hoc respicit, quos rhetores vocant in genere causarum iureciali Status: Est autem status, quaesitio, quæ ex prima intentione actoris & depulsorum nascitur. Inter illos est Status Qualitatis, sub quo Ratioalis Assumptivus dividitur in Comparisonem, Relationem, Remotionem, Concessionem; concessio sub se habet Purgationem & Deprecationem.

8. *Quibus invito*] qui occiderunt imprudentes. Forte, invita.

Fors sava] Leg. fors si per infotum patratur, quod parum distat a scelere.

Hos mens ipsa] hi conscientia tormenta patiuntur.

9. V. *Qui capita*] qui rempublicam in manu habuerunt, vi et rebus.

Pessim mali] vulgi judicio, & perperam infamari solet ob improbum principem.

§. VI. 1. *Pessint imponere*] pro justis agnoscit & eos fallere.

Ajud Livium, lib. vii.] 19. & 20.

Phocensibus] Immo Tarquinienibus in Etruria unde namque Phocenses Cæritibus cognati.

Chalcidensibus] Haud scio, unde habeat: nō enim in fœdere Chalcis Eubœa urbs cum Antiochus fuit, sed vi & metu cam Antiochus occupavit, Liv. lib. 35, 51. Puto hic dicere voluisse, Phocænibus, qui in Asia minore, & eandem esse historiam, cuius meminit num. ult. cap. præced.

2. *Minus acerbe*] non saviendo in victos.

De imperio & gloria] Id ipsum quod Justinus lib. 15, 1. non propter pragam, sed propter dignitatem iniisse bellum.

Postum in medio] vacuum & certe possefere carentem.

3. *Erat obscuritas*] incertum & obscurum, utra causa esset justior.

Mis̄ p̄t̄ negotias] non per malitiam, sed nimio gloria studio.

De Dejotaro idem illi Cicero] cap. 3.

Progressus sed lapsus] 2 Attic. 21. quia deciderat ex astris, lapsus quam progressus potius videbatur.

Acrius esse prohibenda] inclemens esse animadvertendum in eos, quos liquebat bellum civile moturos, quam in eos, qui bello civili sunt victi. nam in illis non tam facilis præsumitur poenitentia consilii, quam in his facti, cuius jam suppli- cium luerunt ipsa calamitatem.

9. VII. 1. *Pernordere*] usque & usque mortificare, persistere in mordendo jam jacentes & impotes re-pugnandi.

Impulerunt] de statu deturbarunt, prostraverunt, dejecterunt.

Anima una dabit] unius cædes momentum faciet.

2. *Ad Herennium*] e. 16.

Qui de victoria contendant] qui armati resistant, in eos hostilia mor-liri.

Eos homines] dignos venia & clementia.

Bellum] metum, periculum, vim ex bello.

Non idē] numquid pepercisset tibi?

Quid igitur] Ante hac verba omis-sum est: Non profecto tam sapiens fuisset.

Talem fultitiam] qua forsitan ille usus esset immoderate se gerendo in victoria.

Panegyrico] qui nonus est in ordine, & adscribitur Eumenio cap. 10.

Qui calcar iratos] Forte, stratos, cui non est necesse quicquam face-re in hostiis adulatioinem, aut in dubios belli exitus lenocinia querere, ut loquitur Justin. 11, 12. sed qui potest per fiduciam virtutis & for-tuna submissis infundare.

Unus Persicus ipso Paulo qui de-dentem se acceperat deprecante] Serō. Sic enim jam Gruterus edidit a.

1607.

Nimis lux] Adularur nimium Constantino, qui duos Francorum reges, sed barbaros & inconditos, quales tum erant Franci, bestiis ob-jecit. Ceterum ne unum quidem exemplū justi regis post victoriā in-terfecti Romanis exprobriari potest.

In forum] eis t̄ emi t̄ ayoçēc iōvē-
to rōnov. Joseph dīx̄o. 3. u. Intel-
ligit Tullianum Sallust. Catil. 55.

3. *Aristonico*] Hic non erat ve-rus rex, sed Eumenis spurius ex ci-
charistria Ephesia: & cum ab Atta-lo III, ejusdem Eumenis legitimo in-testamento, quo Po. Ro. hæ-de-mum instituerat, præteritus esset, re-gnum Pergamenum invaserat & fu-stinebat invidiam Licinii Crassi consulis capti & occisi, Just. 3. 4.

Jugurtha] hic & ipse spurius, fra-tribus legitimis Atherbale & Hiem-psale, Mæsiva quoque cognato Ro-ma, dum fide publica ibi moratur, per summum Icelus occisis, legatis & exercitu & primoribus è Senatu pecunia corruptis, exercitu quoque sub jugum missi, misericordiam omnem perdidereat, Flor. 3, 1.

Artabasdo] Non Roma, neque ex auctoritate senatus, sed Alexan-dria & M. Antonii scelus appellat Tacitus 3. annal. 3.

Perseus] Macedonum.

Syphax] Maſſulorum Numidarū.

Gentius] Illyrici.

Juba] Numidia.

Carthaginum] Britannia regulus, Tac. 2. ann. 36.

Asperiores in vitoria] non nisi in una Corintho, de Offic. 11. quam tamen ad destruendam habuerunt gravem causam, violatos legatos, Julian. 34. 1. 2.

4. *Nisi quo mortem*] præterquam si quo vider incolumi se salvum esse non posse.

Ad capitem mensuram] mortis supplicio digna sint.

§. VIII. *De nece*] In tentanda aggressio vel inferenda quamvis iusta vi, per quam multi innoxii, & quos Iudeandi nullam propriam causam nec consilium habemus, sunt perituri.

§. IX. 1. *Quibus ira irascitur*] adversus iracundiam scribit, iram coercendam esse monet ac præcipit.

Sed Dei] qui eas ab corruptissimos mores ab stirpe volebat excidi.

2. *Quibus fas maxime*] boni fuere mores & valuit recti observantia, Tacit. 3. annal. 26.

Naturalia scilicet] nam gentium jura plus permisere, 3. 4. 9.

Quod in moribus] quod non fundatum est in iustitia naturali & moralis, sed politica, & consuetudine invalidit, neque innocentem, sed impunitum praefat.

Salva integritate] fide ac dignitate integra & illæsa.

3. *Famina hoc nomen*] cum sit imbellis & imbecilla, potestne etiam hostis vocari?

§. X. 1. *Eo jure, quod nature*] etenim jure gentium etiam in interimes & se se submitentes, modo inter hostes sint, aut inter eos fuerint, ut supra, cap. 4.

Ovē δέ προσίδη] cum significabant omnes oculos, & προσίδη interpretantur vatem, qui sacrum igniculum ferret.

Jovis sacra] propter Olympia, quæ Pisa in Elide Jovis honori celebrabatur, Polyb. 4. 73.

Sirabo Lib. VIII.] pag. 312.

Et eorum hospites] peregrinos, qui morarentur in finibus illorum.

2. *Corvesi*] primus gradus monasticae vite, eorum, qui seculo renuntiant manentes in seculo, hoc est, cucullam sumunt, & se alligant ad certum numerum precum & quadam genera piorum operam, retento patrimonio & opibus, ex quibus deinde sunt Professi, qui jam res suas dederunt monasterio: & denique monachii, Rittershuf, ad Salv. p. 126. Cerdia Adv. Sac 40. 28.

Quilaterarum] Seneca epist. 14. Haec literæ non dico apud bonos, sed apud mediocriter malos insularum loco sunt. Unde eidem tutus literarum amor ad Polyb. 22.

§. XIII. *Temporarium in hostio*] dum merces adiectas distrahanter.

Opifices & artifices] Cicero 4. C. til. 8. Multo vero maxima pars eorum, qui in tabernis sunt, genus hoc universum amantissimum est otii.

§. XIII. 1. *Necessitas perimat*] His sis ne interficiatur nisi pugnans & ex necessitate, non à valde volentiibus nobis.

In quo pacis perturbatio] quem non est verendum, ne seditionem faciat & tumultum.

2. *Contra jus belli*] nempe naturale, ut num. 9.

Hominum nostri ingenui] moribüs & institutis nostris imbutorum.

3. *Pura manus*] libera à cædis criminis.

§. XIV. 1. *Pacientium*] offerentium se armis posituros, si fides deatur vitam & libertatem salvâ fore.

2. *Murum aries*] machina contensis funibus acta & emitens grande telum ad solvendam commissuram faxorum in muris.

Ad imperatorum fidem] orant se in fidem & clientelam recipi.

Cingerent corona] ab omnibus partibus clauderent exitus.

§. XVI. 1. *Si talio exigatur*] si hostis crudelitas pari crudelitate plectenda aut deterrenda sit. Ut Thracum apud Florum 3, 4. Observatum neque

nēque Hispanorum in Batavos, nēque Gallorum Ligistatum in Profectantes levitiam aliter quam parifavitia coerceri potuisse.

Si terrore] si unius severitatis exemplo multis aliis possit metus fieri, ut repugnare definant.

Si pertinacitus] si diutius resistentib; irritaverint victorem & ei occasions promovendae victoriae eripuerint.

Immanibus convitiis] ut Cæcina Cæsar Iulii Cic. 6. famili. 7. ut Thebani obfessi per præconem in altissima turre statutum proclamaverant tyrannum Graciae Alexandrum. Diod. 17.9. Ut Atheniensis Sullam obfidentem exasperauunt. Plutarch. de garrul. p. 505.

Fidem violassent] Cæsar i. Gall. 27. & 2. 23. Civilis 2. 14.

2. Hostium unum] ita ut singula membra sint obligata & obnoxia poenæ pro singulis aliis, & quod unus commeruit, omnes commisifse videantur.

Tanquam] tantum.

3. Si subfir jus] si viictum & in potestatem redactum liceat occidere ob facinus, non tantum ob hostilem animum, quum forsan ei alioquin ignoscens; tantum momentum habet utilitas, ut merito non parcas aut gravius in eum consulas.

4. Quod signa adversa] non seceratos & obnoxios supplicio esse judicat, quod hostes fuerunt.

§. XVII. Ob multitudinem] ob numerum corum, qui peccaverunt, non ut summo iure neque omnes occidere. Flor. 4. 6. Hac quoque nisi multa fuisset, etiam justa cædes haberetur.

Sortitio comparata est] ut sortibus in urnam conjectis eductisque vel unus è paucioribus, vel pauci, ut decimus aut vigesimus quisque è pluribus, qui deliquerunt, ut cuique maligna fors excidisset, supplicium lucent.

§. XVIII. Quæ in proprietatem

quæ mancipi sunt & Dominos mutant: nempe ut eam alienare vel obligare possit, & quod quisque de sua vita vel interimenda vel obliganda ut interimeretur, si tertius vel civitas pacto non stetisset, idem posse de singulorum vitis statuere civitatem.

Ex suo peculiari] five ipsi se obfides dederint, five quod omnes vel maxima pars de illis statuerint, in id confensisse videantur, ex regula 2. 5. 17.

Deo exceptum] Deum sibi receperisse ac referuisse, neque homini permisisse ut eam pro arbitrio vel retineret vel abjeceret.

2. Conventiones tales] pacta, quæ vitæ obligatione fanciuntur.

Si moribus] si quo in populo usit invaluissent & nunc quoque frequentarentur.

§. XIX. Commissiones] conflitus ex provocacione.

A D CAPUT XII.

*S. I. D*ominis institutione excepta] Neque enim privatis dominii institutis presumuntur voluisse gentes, si quis veniat in manifestum periculum pereundi & quidem non suo peccato, ilque servari possit arrepta aut corrupta re aliena; tum quoque valere strictum jus privat dominii & potius abstineri re aliena quam hominem innocuum servari: sed hunc casum exceptisse presumuntur & ei homini regressum dedisse ad primavam facultatem usurpandi quidvis ad sui conservationem: preferunt si qui aliena re abutitur, eam que consumit, sciat habendum sibi habeatque propositum illius rei, quandoque possit, Domino restituenda ac farcienda.

Ex iniquitate] ex eo quod quis mecum contraxit, & plus accepit

cepit quam ei debebatur, me frau-
dato & minus habente, quam ha-
bere deboeo.

Res perdita] ut quod ego de
alterius bonis corrumbo, procedat
pro eo, quod mihi debetur & de-
trahatur possessori, quasi ego per-
ceperim & ille mihi tradiditer, tan-
quam partem ejus, quod mihi
debet.

Meritum aliquod] facinus in
meam vitam, famam, bona aut eo-
rum quos mei officii est defendere.

Ut absit injuria] ut vasteimus
& vexemus alienas res sine pec-
cato.

2. Nisi causa utilitatis] magnum
inde commodum ad nos aut
incommodum ad hostem perva-
niat.

3. Qua brevi ad pacem] qua vi-
demur effecturi ut hostis citius de
bello finiendo & pace reducenda
cogitet.

Odio magis quam] dum sapius
indulgemus ira aut prædæ cupidità
quam ut in summa re aliquid
profiliemus.

§. II. 1. Vallum bellique opera]
aggers & machinas.

2. Confuetudine interprete] unius
& alterius bonum exemplum imi-
tantibus aliis, ut ita res in perpe-
tuum morem abierit.

Animantia ruris] boves agrico-
las & jumenta rustica.

Sine causa] in nullum usum no-
strum.

3. Etiam arguissim] Leg. arcuissim.
Ad Sen. Hippoly. 805. Vetussem,
vel prohibuissim, si potuissim.

4. Arbores Moabitarum] Hoc
factum credibile est odio idolo-
latriæ, qua in lucis exercebatur.

§. III. 1. Eveniet quod diximus[
ut rationes fraudentes cesserent, vel
fint validiores qua dissuadeant,
ubi nondum quidem in potestate
nostra res sunt hostium, sed credi-
mus & speramus alibi brevi dijudi-
catumiri & res eas nostra fore.

Per concessam] deditam & ipso-
rum potestati permisam.

2. Thebaidibus] Phoenissis.

Hofissim esse confepi] prodentes
desperationem de victoria: nam si
sperarent se posse vincere ac tenere
loca illa, non vaffarent.

Fame patriam] prohibendo sub-
vectiones frumenti & aliorum
utensilium, quia mare classibus
tenebat.

Collatis signis] acie aperta.

De querum possessione] perdito
præmio, propter quod bellum ger-
atur, verbis Iustini 28. 3.

§. IV. 1. Posit aliunde] quam
ex eo agro, quem nobis urex ac
vastare licet.

In Belgico Germanico] Germa-
nia Belgicæ confociata aduersus
Hispanos. Pauci enim inter se sunt
belligantes, ut agricole in con-
finio hostilium terrarum extra
praesidia siti, utrumque tui & in-
violati essent, medo penderent
modicum tributum ex parte Bel-
garum Hispanis, ex parte Hispanorum
Belgis.

2. In eo quod diximus] quod ap-
paruit non tantum ex eo genere
vectigalis, cui Licenter nomen
(est autem de mercibus qua in ho-
stiles hinc, præter arma, porta-
bantur) sed quod constat integras
bellicas naues Amsteladami em-
ptas instructasque cum dissimula-
tione Magistratum, quibus hostis
adversus Batavos uteretur: ne sci-
licer, cum sat eslet aliorum loco-
rum, ubi parati possent, hi incola-
eo lucro fraudarentur.

3. Canones] Synodales vel con-
ciliorum veterum.

§. V. Rhodiorum oratio ad De-
metrium] ut parceret Rhodo ob-
sessa ei parti murorum, prope
quam erat ea nobilissima Protago-
ni pictura, neque eam labefacta-
ret machinis: et si facilius inde capi-
urbs potuisset, teste Plinio. 7. 38.
35. 10. Fuerat autem Ialyssus ite-
inter

inter conditores Rhodiorum gentis.

Urbicapum] Poliercen Antigon Coclitis filium.

Cum Protogene mortuo] Protogenis mortui opus nobile hosti inter lacrasse. Sic Gellius. At Plinius etiam tum vixisse Protogenem & id opus tractasse scribit.

Levia] vana, parvi momenti, nec tanti, ut illis ea invidere mus.

S. VI. 1. Alibi diximus] 3.5.2.
2. *Ruini templorum*] Male omis sum, templo edificantem.

Motari] castra pon i.

Pecunias Delphicus] Harum pars aurum Tholofanum, Iustin. 32. 3.

3. *Hostibus quibus*] Nihil mutandum, sed intelligendum; isti quibus pepercabant, nempe in profanis locis. Significat quoddam hostium tam fulle misericordes, ut Romanos captos in illis locis, quorum nulla erat religio, sponte ducerent in templo, ne, si in alios vincentium non tam misericordes incidissent, irrita foret prior clemencia.

S. VII. 1. Quae in honorem] cenotaphis aut monumentis in quibus ipsa corpora defunctorum collocata non sunt.

Ius gentium impunitatem] Iure gentium ea impune diruere ac corrumperi licet.

Summam esse rationem qua facit] Religionis primam & maximam rationem habendam.

Face misericordia] incidunt & in cineres confusos ac deformia ruderare redigunt.

2. Victoria profana] sacra qua urbe per vim expugnata reverentiam apud victores non habebant & in prada duci poterant.

Fano Apollinis] Delphico, Iustin. 24. 7. 8.

Pyrrhi qui Proserpina] Livius. 29. 18.

S. VIII. 1. Instituti nostri hic non est] quippe quod τὸν πολεμόν.

Ipsa virtus vilis] non debet alienum aut putidum videri, si quod honestum est & per se sine ulla mercede probandum, id studeam persuadere & commendare per commoda, quæ secum trahit, quando eo seculo vivimus, quo nihil, nisi quod utile est, appetitur.

Bellum non morantur] impedimentum non afferunt rebus gerendis.

Ἀλητοποιεῖς ἔχειν] Forte, ἀλειποτέρους, nam ἀλειπτός, ἀνίκανος, ἀνεγνώσκως. Salmas. ad Hist. August. p. 333.

Obsidans] nam qui agros hostium tenent, perinde est ac si obsidens eis extorissent: quorum recipiendorum spe ad saniora consilia cogi possunt: eo autem facilius cogentur, quo cultiores agri conservati fuerint.

Inviuctiores] difficiliores.

Liberam reliquit semetem] vertuit, dum in arando ac ferendo occupati essent, ullam vim à suo exercitu fieri.

Pacis cupidiores] promptiores & procliviores ad legem pacis accipiendam, ne messem hostis intercipiat.

Spoliatis arma] cum superest nihil prater arma, acrius eis utuntur.

Id pignus] lenocinium pacis, per quam ea erant recuperaturi.

2. *Speciem hoc prefert*] parcere illis quæ in potestate sunt, est signum iudicantis huc sua esse sperantesque se obtinere illa posse universi belli victoria.

Nisi ad conciliandos] Nisi profed.

3. *Ad plures*] plures simile quid metuebant, quam ipsam calamitatem sentiebant.

AD

CAPUT XIII.

§. I. **C**ausa subest debendi] donec nanciscamur id quod nobis debetur.

Securitatem] ne noccant nobis, aut ne quis illis utatur nos laetandi gratia.

Pacatorum] eorum qui non offendunt nos.

Capiendi] apprehendendi, corripiendi & tenendi aliquantisper ita ut tamen tuum non facias.

2. **O**b inegalitatem] ex contractu.

Ex pana] ex maleficio.

Non res tantum debentis] propter debitum principis, aut eorum, qui rempublicam tenent, ex contractu cum alio principe populovente inito & principis patrimonium & civium bona hypotheca loco sunt.

Qued in impunitate] quod poenam remittit res alienas rapienti & judicis officium prestat raptas defendantis pro suis, quas alter debet, nec reddit.

Non externum modo] non tantum quod condonat poenam aut interdictis defendit, sed etiam, quod congrui juri natura, quale est post introducta dominia & salva conscientia exigitur.

§. II. **Q**ued penale est] ex maleficio imperantis & magistratum oritur.

Latinus produci] etiam ad poenam, cum videatur tantum placuisse ad satisfactionem aut compensationem.

Es in bonis] ita ut si persequi censes, tuo careas.

Non est] Spectat enim tantum vindictam, de qua remittere licet ita ut nulla re egas.

Civitas puniri] aliquid deliquerat noxam nocendo, sed quod

negligentius egerat in alieno dolore astimando.

Ad prius illud] ex inaequalitate.

Ad posterius] ex poena.

Quamquam ex cessione] si quem ex officio punire oportebat, in eo cesseret, ipse poena sece dignum reddat: atque adeo ex isto sapientia hoc exoritur & exsistit: haud quaquam tamen haec duo miscenda & pro codem habenda sunt.

§. III. **D**ebiti prima] in quo cœpit iniustitia.

Subnascens] ejus quod ex illa sequitur & provenit.

Non compensari] non posse imputari ab eo, de cuius bonis vel territorio raptis sunt, tamquam sufficientem retributionem pro injuria, quæ dedit causam bello: sed ius esse victori super illa, quæ tenet aut bello acquisivit, pro ea iuria, quæ locum bello fecit, novam satisfactionem poscere.

Secundum sanum judicium] arbitratru prudentium & bonorum virorum.

§. IV. **L**atinus patere] plus debet humanitati, aut vinculo quod omnem hominem nobis proximum facit, quam legibus. ut quis plane ac vere iustus sit, non sufficere id tantum præstari, quo leges contenta sunt & recepta jura.

Debitorem omnibus recelis] Cic. pro Quintilio 16. **V**iri boni, cum palam fraudantur, cum experundi potest non est, timide tamen & pendentis huc defendant ut ac necessitate coacti.

Sue bonitate] non lucri aut utilitatis studio.

Miserabile] dignum favore ac misericordia.

Tam durus] qui acerbissime ad ultimum quadrantem fibi debita persequitur.

2. **N**on alio quam sive iusserio] hanc unam ob causam, quod tamquam sponsores intercesserunt.

3. **I**n

3. In subdium] *xvii* *Sexto*
πλευ altero, vel repetito aut immato cursu, ut si regia via nequeas, hoc velut transverso trahite ad ius tuum perveniat.

4. Mercibus concedi] permitte negotiantibus, ut merces in hostilia loca supportent.

A D

CAPUT XI V.

§. I. 1. *E*ousque licita sit talis] ad eum numerum & premium corporum quo exspectur aut a principio nobis datum aut a suborienteibus pastea profectum causis dannum.

In altos] alienandis captivis.

§. II. 1. *Quod quasi ex fidei-
fusione*] de captiis in servitatem redigendis hoc nomine gentibus placitum, quod singuli subjecti sint quasi sponsores & secundi debitores pro eo, quod debet civitas ut ea non solvente quasi addici possint.

Tam late patere] tantam vim habere.

Pena servi] §. 1. Instit. de cap. dimin. Observ. 1, 8, 77.

Captivum se] servire jure belli, non obnoxia aut malignos natales.

2. *Servitus haec perpetua*] ac si quis conduxerit hominem liberum, ut, quad vivat, sibi operas prefiet, vixit & necessarium fecerit, cum iure cogendi neglegens sit.

In redemptura ejus operas] premium redempcionis minui, prout multas & magis utiles operas edidit domino.

3. *In servum*] in servilem personam.
In hominem] in eundem, tanquam & hominem, ejusdemque sorteis, cuius & domini sunt.

Conservi] omnes enim quodammodo servimus, prefectis, temporis illis quorum gratiam volimus, denique Deo & natura.

Qualitatum discrimina] qui omnes homines uno ordine habeat, liberum a servo non distinguat.

§. III. *Ut domesticam habeat*] ei mandare possit iustum opus & ad id modica coactio cogere.

Religione] moderatione.

Qua publica] qua civibus imperatur.

Dispari titulo] Magistratus & domini.

Paris in illos] nempe jure natura, non gentium, non civili.

In hac parte vita] Significat quemadmodum magistratu aut principi non licet occidere civem sine delicto capitali ejus, ita nec domino servum.

§. IV. *Prolata vi proximitatis*] ut sit aliqua cognatio omnium hominum inter se, quod docent S. Literæ, unde scimus nos omnes ex Adamo oriundos, sed maxime, ut Christus iussit quemvis hominem pro proximo haberi.

Divina legi iusti regula] divina lege iustum habetur, non quod existens forte casus aut temporis iniquitas aliquando permittit, sed quod aeterna & semper sibi similis ratio facit.

§. V. 1. *Operæ cum modo*] quatenus salvis corporibus sustineri possint.
"Hm@ Hm" dicit, Helena verba de Priamo *l. w. 775.* dicentis, affines ceteros & ipsam sororum sapienti convicuum fecisse, nunquam vero Hectorum & Priamum socium, qui semper sibi fuerit quasi mitis pater.

2. *Omnem invidiam*] ipso nomine ostenderint se nec dominos inimicos & odiofos nec servos viles & contumelios obnoxios velle.

Nomen pietatis] officii, cura sanguinis.

Potestatis] juris & imperii.

Filiorum sortem à] liberos libralius tractarent quam servos.

Inique dominantes] duriter & tyrannorum more imperantes.

Δωρεφόεις, id est, donatarios] Potius tributarios, seu qui dominis dona ferrent, ut opera quas praestarent, & mercedes quas merebant, in alienum opus locati, haberentur pro munere ac donis. nam apud Euphotionem est *Δωρεφόεις* *τρέπονται* Et hujus generis compoita omnia aetiam habent significationem. Adde Terentium Phormione I, I, 6.

Vetus interpres Callistratus] non ille, qui exstat, sed quem habuit Athenaeus. lib. 6. p. 263.

§. VI. i. *Quaterni modii*] Seneca servo tragedo, quod genus honestius, quinque modios mensueros dari scribit epist. 80.

2. *In quadam liberum esse*] esse nonnulla, quæ homo servus agat tanquam liber.

Beneficii quoque] posse domino beneficium dare.

Succisivi] subfessivi.

Naturale patrimonium] Ut naturale dicitur, quod tantum est naturale, non etiam confirmatum civilibus legibus, eoque carens effectu, quem habent eadem res ornatae solemnibus legum. Sic naturales liberi, qui non iustis nuptiis nat.

Peculium dominus] Dominus iustum causam habet auferendi peculium servo, non modo si quid is committat, ob quod mereatur eo multari, sed etiam si eo ipse ad usus vita indigeat.

3. *Dominus non repetit*] non consequitur actione indebiti §. i. Instit. Quibus modis re contrahitur obligatio.

Naturaliter] Poteſt aliquis debere naturaliter, qui non debet civiliter, ut si pupillus sine auctoritate tutoris contraxit, naturaliter obligatur ad impletandum contractum. Cessat autem conditio indebiti etiam, si quis solverit, quod naturaliter debebat: non tantummodo, si quis solvit, quod debebat civiliter.

Intra domum] conservis, non servis alienis.

4. *Ad hanc internam*] Ethicam, morum, humanitatis, conscientia ad quam non adigimur legibus.

Retrixerunt] immiscerunt.

Ad venditionem] adire Magistratum & petere, ut Dominus favus atque inexorabilis alii domino se vendere compelleretur.

Præfidum] Provinciæ alicui præfectorum.

5. *Nec sine donis*] ut sit unde vivat in libertate, cum desierit eum atere dominus.

§. VII. *Qui bello justo captus*] nam qui bello iuinfo, illis licere tradidit. 3, 7, 6.

Proprio delicto] aliquid præter ceteros flagitiose aut scelleste parando.

Publico fato] calamitate partium viistarum.

§. VIII. i. *Movimus alibi*] 2, 5, 29. 3, 7, 5.

Mortis erant commeriti] & sic non genuissent, nisi viator illos conservasset hac conditione ut servirent; possunt videri & ii, quos gignunt postea, servitatem eandem debere ob suam vitam: neque enim aut nati forent aut superflites essent, nisi genitoribus eorum perciceret communis dominus & ipsos procreandi educandi que copiam fecisset.

2. *Vixque dum opera rotum*] labore pro omni sumptu, qui in eos factus est, satisfecerint.

§. IX. i. *Deductio ne egeat*] ut captus non privetur omni patrimonio, sed tantum ei relinquatur, quo se sustentare possit.

Olim mina] centum drachmis five decem Philippis. Inter Faibium & Hannibalem convenierat, ut libris pondo binis felibra sive mille nummis Liv. 22, 23. Hannibal ad Cannas captis equiti quingenos quadrigatos, trecentos pediti,

pediti, servis centum statuit, Liv. 22, 58.

Dopvērōv] quasi hasta & armis holpitum : qua tamen vox usus deinde ad quemvis hospitem significandum producta & dilatata est.

2. *Vitam cernamus*] de vita certemus & pugnemus.

A D

CAPUT XV.

§. I. *In populorum partes*] aut exigitur aequitas aut laudatur humanitas.

Ius imperantis] & Principis & quod sibi populus reservavit. (Vt, exempli gratia, si comitia, si ordinis, si privilegia) illo potest uti vicit, huic detrahere & id immu- nuere, quatenus tamen.

Quo modum excedit, securitas] si non peccavi quidem aliquid insigniter, neque debet, sed tamen salvus esse vicit non potest aut non stabile imperium acquisitionis, nisi duriter viatos tractet : hoc casu si misericors est vicit, it suos & se immisericors est. Cato apud Salustium 52. Hic mihi aliquis misericordiam & mansuetitudinem nominat &c.

§. II. 1. *Prater injuria*] praterquam facultatem nocendi, qui per lasciviam male usi fuerant.

§. III. *Quod mirandum maxime*] Meo iudicio valde reprehendendum & perinde astimandum, ac si quis omnes rusticos declararet nobiles. Eo dono non provinciales civium honorem consecuti sunt, sed cives provincialium conditio- nem ac vilitatem subierunt.

Imperiorū Antonini] non Marci Philosophi, non Titi Pii, laudissimorum Principum, sed Bafiani Caracalla, qui Septimi Seve- ri filius fuit, tertiarius parvicia & tyrannus perfidus, ut offendit

Salmas. ex Dione de Mc. VI. 355. additque speciem quidem fuisse quasi peregrinis honorem haberet, sed revera id factum, ut plus e ve- tigalibus colligeret, quia peregrini quādā non conseruent, quā à civibus exigeabantur.

Roma communis] Recte, sed non tantummodo ex eo. Poterat hoc dici & eo titulo digna esse Roma, etiamsi non cives Romani dignitatem suam perdidissent, & omnium hominum discrimina turbata essent : quemadmodum iam Plinio sub Vespasiano dicitur Italia omnium terrarum alumna eadem & parens, numine deum electa &c. ut una cunctarum gentium in toto orbe patria fieret, lib. 3. cap. 5. Rutilius Numatianus Itiner.lib. 1. cap. 62. Feci- si patriam diversis gentibus unam : Proficiūt injūsiis te dominante capi. Dumque offens' vītis proprii consorta juris, Vrbem fecisti, quod prius orbis erat.

§. IV. 2. *Reipublicae forma*] cum Romani eos liberassent, ma- luerunt est sub rege : itaque rex eis a S. P. Q. R. datus Ario- barzanes.

§. V. *A Quintio decretum*] Livius 32, 31. Et tamen paulo post eodem anniente Quin- tio omnibus istis oppidis, quamvis maxime minante Antiocho, praefidia eduxerunt, Liv. 34, 50.

§. VI. *Et vītoris & vīti*] ne ille metuat rebellionem, hic se precipiter in priora mala, si ni- mis indulsum sit.

Parte aliqua suorum] laudan- da Romanorum modestia, qui de regnis subactis alias urbes liberabant, alias dimidium tribu- ti, quod regibus erant soliti pendere, imperabant. Livius 45, 26. Illyris eodem cap. 18. & 29. Ma- cedonibus.

§. VII. 1. *A Termini sacri*] quem Romanis sinxerat deum,

ut eos doceret abstinere à moven-
dis agitorum terminis, & sic minue-
ret lites de finibus.

Mēzor nō] Parare magnum im-
perium non tanta res est, quanta
cum habeas, ordinare ac compo-
nere.

Peregrinum] prægrave. Curt.
4, 11.

2. *Corii*] fisci nimisum & du-
rati.

Obnoxia] exposita injuriis.

Lustri condendi] quum finiretur
quinquennalis aut anni semefbris-
que census, Sueton. Octav. 97.

Incolumes servant] Huc per-
tinet Flori votum circa Gracchanos
& cæteros tumultus, 3, 12.

§. VIII. *Sub primorum*] Ari-
stocracia vel potius oligarchia.

Arbitrio populi] Democratia.

Externata fuerunt] Ovidius 1.
met. 637. sequit *externata refugit*.
Et lib. 11, 77. *Externata fugam*
frustra tentabat.

§. IX. *Apud Iudeos mansit scep-
trum*] Valde quidem debile, si
tamen sceptrum appellandum est.
nam hac ratione omnes fere popu-
li à Romanis subacti , dicendi
sunt retinuisse sceptrum. Facile e-
nim hoc illis relinquebant , ut
haberent instar senatus domestici
& apud judices gentiles certarent
suis legibus. Videndum Cicero 2.
in Verr. cap. 13. & lib. 6. ad
Attic. epif. 1, & 2. At Iudaicam
gentem post Pompeii victoriam
Mithridaticam, hoc est, 68 annis
ante Archelaum relegatum eloca-
tam, (id est, stipendiariam pu-
blicanisque traditam) & servam
vocat Cicero pro Flacco cap. 28.
Nec profecto post hunc casum
Archelai sceptrum apud eos man-
re debuit, quum jam adefset Messias
rex aeternus.

Archelai] Herodis Magni filii
& successoris, quo Viennam in
Gallia relegato rebusq; ejus in
fiscum Augusti Cæsaris redactis

Iudæa desit habere regem aut
ethnarcham & provincia facta
est.

§. XI. *Nisi persuasi*] nisi me-
liora docti ultro consentiant in ve-
teres ritus abolendos.

§. XII. 1. *Eorum utilitates*] ut
victi seu novi subiecti intelligent
idem sibi utile esse, quod ci, cui
aceſſerunt.

2. *Cujus cum panteat*] quam
gravem & duram experiatur.

Belli tamen jura] servorum sunt
erga dominos animi hostiles. Fe-
tus. Quot servi , tot hostes. Se-
neca epist. 47.

A D CAPVT XVI.

§. I. 1. *Quibus de rebus*] à
quibus excipiendi ,
qua in patios fines reversa pristi-
num statum recuperant.

Pro non captiis] Fingit enim post-
liminium eas res nunquam in po-
testate hostium fuisse.

Dominium internum] in jure na-
ture ac civili fundatum.

Qui causam ab ipso] jus suum
derivat.

Commundum hoc] hac parte vel
ad hoc.

Ut ubique judiciaria] ut qui
possidet rem armis captam, sive
cepit ipse, sive a capiente bono
modo naetus sit, quocumque veniat,
quemcumque apud judicem
ea de re compelletur , vincat &
non modo sententia judicis, sed
& vi lictorum aut militum in ea
possessione defendantur.

2. *Apud hostes*] quibus vicit
venimus ierat.

Iuris consulti nobiles] Labeo, Ofi-
lius , Trebatius.

Impedimentum esse] adeo ut usuca-
pi ab emptore non possit.

§. II. 1. *Martio predam*] ho-
stibus, qui cam per incursionem
in

§. I. in Rg. ac sociorum fines egerant, re sua indigent, atque ille qui attendere vult can.

Cognoscitibus] quod privati quibus ablatum erat, suum fuisse ostenderet poterant, & se pro suo nosse fidem faciebant.

Actaque editio] affixis in publico tabellis vel libellis.

2. *L. Aemilio*] Papo Flor. 2. 4.

Dignum populo] gloriolum & amplius convenientiique laudis avido P. R. ut quæ sociorum fuisse, et si per multa secula ab hostibus posse, nunc iisdem vietiis, non ipsi retinerent Romani, quod jure poterant, sed socii redderent.

De signis] statuis tabulisque materia & arte pretiosis, quas Siculis Verres abfuderat.

Quo reges] Seleucidæ pro imperio fibi vindicando.

§. III. 1. *Commercio*] emptione.

Imputare] à domino reposcere, si rem recipere velit.

Virinando] natando subter aquam vel ad fundum usque, Plin. 11, 37. ranas & phocas diu sub aqua urinari, l. 4. §. I. Ad 1. Rhod. de jacu : submersa navis merces per urinatores extractæ.

§. IV. 1. *Partes populorum*] privati, vici, pagi.

Aut etiam fibi] in libertatem restituendi.

In servitutem regiam] ut Asiaticis regibus servirent.

§. V. *Quo reddenda*] bello in iusto capture, quasi usi captum, etiam conscientiam obligare ad restituendum definit.

§. VI. *Ambiguum sit jus belli*] difficile sit decernere iusta causa belli nec ne fuerit.

AD CAPUT XVII.

§. I. *Vt in ipso domino*] ut ipse dominus non quæ

re sua indigat, atque ille qui attendere vult can.

Si de custodia] si sufficiat in protestate habere, ne delibentur aut carpantur: si hoc necessarium & satis sit, ne absuntur; si & hoc fieri oporteat, ut justo pretio compensentur.

§. II. 1. *Venales commeatu*] si copia fieret coemendorum necessariorum à populis, per quos commoneantur.

2. Spectaculum erant] cum admiratione conspiciebantur.

Tanta cum quiete] disciplina & modestia.

Ne vestigium quidem] ut nec pedibus quidquam fatorum concularint. quod ubi via est angusta, facillime fit propter laxitatem ordinum & ad sita frumenta.

Quæ vallis comprehendebat] intra castra recipiebat.

Tribuni accincti] parati & expediti, tanquam cum hoste statim congressuri, non trahentes impedimenta ad convestantam prædam. Ms. aciti: unde Salm. taciti. non clamoli iterperique.

Quam numero] multitudo capitum angustum & difficilem fecerat, frugalitate sufficientem reddebat.

3. *Provibus*] diligentia comparandi in antecellum Annona sua contentus sit. Hæc vox annona posterioribus seculis interdum significat species, quæ militibus dabatur, ut frumentum, carnes, lardum, sal, oleum: interdum annona plurali numero sunt panes: interdum annona ipsum est suspendium, quod victus causa datur, ut hoc loco.

4. *A concusione*] pecunia per vim, metum, tormenta, provincialibus & sociis exprimenda, 1, 2, 7.

De lacrimis] bonis quæ dolentiibus flentibusque eripiuntur.

Sed prestari non posse] Quod iactant vulgo militares, hæc imaginaria esse,

esse, & non posse introduci; nec militem armatum contineri se pati, ut virgines in gynecæo.

Ex Scavo] ex M. Aemilii Scavi commentario de bello ab se gesto.

Quam in sede] quæ intra castra conclusa fuerat.

5. *Procacius egisse*] per absentiam & morbum P. Scipionis tumultuan-tes lascivissæ in Hispania.

6. *Militibus teneri*] satisfacere oportere.

§. III. 1. *Bellum gerentis motus* apparatus & processus.

In redubia] ubi certo non constat, utrius causa justior sit.

Philippe Macedonum regi objectum] Liv. 30, 42.

Summam rem complectar] Caput rei, vel quod maximum est, paucis expediam.

2. *In exercitu hostium*] perinde arripi ac violari posse, atque illi, qui intra castra & praesidia hostilia sunt, & arma contra nos ferunt.

3. *Fædus miscere*] agere palam oriente bello ac pacisci.

AD

CAPVT XVIII.

§. I. A *Ut publica imperia*] aliquid ex jussu & auctoritate praefectorum administrant.

Pompili] Videtur legendum A. Hostili, Liv. 43, 12.

Dimitissam] ex auctoritatem, sacra-mento solutam.

Secundo eum obligaret] iterum ju-beret illum sacramento dicere five jurare ad signa.

Priore amissio] remisso, sublatu, cum dimitteretur legio.

Simul receptui] simulataque dari signum cessandi a pugna.

2. *Qui signum receptus*] qui non desinit pugnare cum imperator ju-bet quiescere.

Iure gentium externo] quo conce-

ditur omnis illa licentia, de qua à cap. 4. usquead 9. egit.

Manliana Imperia] T. Manlii Torquati Cos. qui filium, quod contra editum suum in hostem pugnasset, quamvis victorem, se-curi subjecit.

Stationes deferenter] milites vel praefecti è loco, in quo custodie vel excubiarum causa collocati es-sent, temere ac sine venia ducum exirent.

Vindicatum in eos] animadver-sum, supplicium exactum de illis.

3. *Parti imoenti intra justum bel-landi modum*] ei, qui habet justam causam, haec tenus, ut nihil gravius fiat, quam jure publico licet in bello.

§. II. 1. *Qui suo sumptu*] qui nunc dicuntur voluntarii.

2. *Aut hostem respicit*] quatenus ab eo capere licet.

Ipsam civitatem] quatenus cum ea, quod ab hoste capitur, est di-videndum.

Sub onere reddendi] si pax comoda fiat, & ille alter pro injurya fatiscat.

Ab initio] ex debito principali.

Ex postfacto] ex debito subna-scenti, 3, 13, 3.

§. III. *Adversus suam civitatem*] Ut privati acquireant res captas il-leto jure civitatis, pro qua militant.

Contractus] quem illi privati cum republica fecerunt, quum impe-traunt ab ea jus suo sumptu belli ge-rendi.

Præda alea] dubia & incerta spes.

Iactum] retis l. 12. D. de aft. empt. & vend. *bolum* vocat Suet. de rhetor. cap. 1.

§. V. *Nascatur bellum privatum*] necessitas fit singulis aut privatis fine auctoritate publica pugnandi.

§. VI. *Cujus leges transgressus*] injussum contra disciplinam aliquid faciendo.

AD

AD
CAPUT XIX.§. I. Partim nude spectari] 3.
I. I.*De fide*] de partibus intervenientibus durante bello servandis.*Affectionem animi*] propositum ejus, qui se gestit bonum virum haberi.*2. Capaces sunt juris ex promissione*] possunt obligare alter alterum stipulando.*Sibi cum Falsis*] quamvis hostiis cum maxime.*3. Falsum eloqui*] dicere vel facere, quo hostis decipiatur, & falsam opinionem de consilio nostris imbibat.*Supradiximus*] 3, 1, 18.*Ex causa qua bello*] ex illa iudicandi libertate, de qua 3, 1, 11. nata cum ipso sermonis inter homines commercio.*Non de eo, qui in conventionibus*] de veritate, cui contraria vanitas aut mendacium; non cui perfidia & perjurium.*4. Adversus ipsam fidem*] adeo nihil pactorum sibi servandum putavit, ut ipsi fidei bellum indixisse videretur.§. II. 1. *Ex perdulium numero*] non pro justo hoste habetur.*Injurandum commune*] nec si quid ei promissum vel juratum sit, id servandum est.*2. Libertatem reddiderunt*] Ut Isaeas Carynenium tyrannus, qui dominatus deposito & accepta fide publica patriam foederi Achaico adiunxit Polyb. 2. Et hinc materia declamationis Fabio avo decl. 267. Flens ad arcem depositor tyranius.*§. III. 1. Neque pars sunt*] vagi, sedium inopes, nec civili societate conjuncti, in quosvis graffantur.*Alibi*] 2, 20, 3.*Hoc jus ex promissione*] quod ei ex pacto debetur.*Non tangram cum maleficio*] si cum eo egit, quem putavit esse bonum virum, & necivit latronem, piratam, maleficum esse.*Cum tali qualiter*] cum eo quem notum est, qualis sit.*Similis de remittenda*] contractui tacite inclusum, qua prius fecit improbe, fraudi esse illi non debere.*Cavet ne actus*] efficit ut contrafentes non videant nihil egisse.*§. IV. Liberare*] solvere obligationem.*Opus est, ipse metu injusto*] Non videtur sufficere responso: nam certe pradones & fugitiivi metu injusto causam contractui dederunt, nisi enim metuerentur, nulla cum iis fieret paucio. Malum dicere id verum esse in eo promissore, qui fuit in potestate illius cui promitterebat: quippe huic nihil fuit indignum, itaque nec justus ejus consensus. At qui liber & sui juris cum predone contrahit, ejus plenus est consensus, utcumque provido metu inducti: nec hic est metus proprius dictus, qui cadit in constantem vitum, cum praesens obversatur periculum cruciatus aut mortis, quo amittitur constantia & omne confilium abicitur, sed quidem provisus adversus futurum malum, quod ita exspectatur, ut sape non accidat.*§. 5. In heredem transiunt que in humano*] debita ex contractu legitimo. hi enim bonis adhaerent & quocumque bona veniant, hoc commodum aut incommodum secum ferunt. At ubi quis injusto metu coactus interposito jurejurando promittit, nullus est contractus legitimus, sed tantum vinculum personale, quod cum persona extinguitur, nisi novum jus accedit, hoc est, moriens forte qui promisit, ultima voluntate manderet heredi, ut illud solvat.

.Diffi-

Dissimulare] impunita transmittere.

§. VI. *Per se non iustam]* puta iustitia tyrannde pressi.

Ius tamen] adfringit enim eos civiles ordo ad obedientiam & patientiam.

Pana promiso] non liberatur princeps fide illis data, dicendo eos peccatum fibi debere: itaque cum illa promissum suum compensari; nec se id servare teneri, & sufficere, si penam remittat.

Metus autem illati] quod dicere potest imperans se a subiectis rebellibus iusto metu coactum capromisisti, coque civili jure posse rescindere contractum initium; id ei profecte nequit, quia plerunque interventi iurandum.

§. VII. *Ius legi constituenta]* quod summi potestas legem potest ferre & abrogare.

Inressus editorum] ut possit eas dominis auferre aut consumere in utilitate publicam, 2, 14, 7.

Ius ex promiso] quod acquisivere sunt subjecti ab imperante armis rebus expessum.

Non promiscue] ut pro libidine sua possit princeps vel civitas abutiri privatorum bonis.

Compensatio tamen] Quoties principes vel civitas bona privatorum arripit publici commodi causa, debet pro illis satisfacere ei qui sua perdit.

§. VIII. 1. *Ne personarum]* ne posteri exciperent iurandum illud suis personae, atque ideo obligasse tantum jurantes.

Per quia ipse populus] Non hoc dicit Cicero, sed sacro sanctum nihil esse, nisi quod populus plebsve sanxisset. Itaque oportebat quidem intervenire populum, ut lex sacra ferretur: non tamen ubi populus interveniat, ea lex statim sacra erat: nisi suisset adiecta sanctio, qui eam non servasset, ejus caput sacrum, hoc est, diis devotum esset: eoque is homo a quovis posset occidi.

Cicero pro Balbo] c. 15.

2. *Apud Livianum libro tertio]* c. 55. *Lege solia]* non etiam jurejurando, ut vult. Non tamen haec discriminis esse causa videtur, sed quod neminem voluerunt sacro sanctum haberi, de quo id nominatum cautum non esset, ut factum fuerat in tribunis, Liv. 2, 33.

Brutus] non ille regum expulsor, sed L. Iunius, unus ex primis tribunis plebeii.

§. IX. *Sed & tertio]* qui tanquam pacificator aut quomodo cumque mediis inter regem & subditos intervenit.

§. X. *In mixtum]* ex pura monarchia in temperatam Anarchiam.

Subditi qui fuerant, incipiunt] ut Helvetii excusso Austracorum, Belgæ liberi Hispanorum iugum.

§. XI. 1. *Ex causa metus iuste]* eo praetextu, quasi vitium intervenient contractui, aut metu injecto expressa sunt, non posse ab his discedi, nisi remittente ipso rectore, cui promissa sunt.

2. *Intus enim & ipsa re natura]* Fitione tantum juris hoc iustum est, ut aliquis finis perniciens discordia reperiretur, non per naturam rerum, aut legem morum, aut apud Deum.

§. XII. *Quem ius gentium]* qui interfert actionibus, que in bello consensu gentium licet putantur.

§. XIII. 2. *Sergius Galba]* Leg. Servius Galba.

Pueris & lacrimis] C. Sulpicii Galli, hominis gratus ad plebem, filio, pupillo suo, & duobus parvis suis, quorum se, tanquam in proximitate testamentum faceret, sine libra & tabulis Po. Ro. instituere tutorem orbitam dicebat: atque hic fletu suo populum moverunt.

§. XIV. *Defectu conditioni]* si quis promisit non omnino, sed certo casu & conditione, & is casus eave conditio non existenterit.

Per compensationem] Si promisum est, & ipse tem nostram teneret mala

mala fide & cum confilio non redendi quæ sit ejusdem estimationis causa est quod promissum est.

Singula alia alii inesse] adeo ut si unum non servetur, omnia pro irritis & violatis habeantur.

Hanc causam] Hæc exceptio ut elidatur, quoties eam valere nolunt contrahentes.

§. XV. Qui dicat] actori, Pecuniam credidisti, itaque illum, unde petitur, condemno, ut tibi reddat: Sed & alia saepe dicit. Quæ ista? nempe, credidisti tu quidem illi pecuniam, sed argentum, scilicet factum in vasis, ab eo, quacumque specie aut occasione acceptum, neque emptum aut jureatum, possides. id estimatum pluris est, quam quod petis. Ergo sic ab iudicio, ut te debitorum scias, qui creditorem præferebas; teque ultra aliquid debetur illi, à quo nummos petiturus hoc venisti.

Aegulum quem] argentum quod.

§. XVI. Actiones quadam separantur] ita sunt diversa, ut compensari nequeant: sed si duorum uteque adversus alterum propriam actionem habet, uteque sua uti, & quod continentur, prosequi necesse habet: nec tollit altera alteram.

§. XVII. Non contraxerit] nihil quidem vicissim promiserit, sed in culpa est, ut alter minus habeat.

Colonus non tenet] non habet obligatum; ita, ut fructus vel pecunia, qua ille conduxit, exigere possit.

Tabelius manentibus] formula vel instrucentio conditionis illaeso & integro.

§. XVIII. Potest contribui] pro eo, quod promissum est, ut non præstetur, potest imputari & compensari id, quod propter maleficium promittendi debet, cui promissum est.

§. XIX. Si quid inter litigantes] si qui jam contendunt in foro, de alia causa contraxerint, non potest alter contrahentium salva fide promissum negare, quod dicat se ab illo lite verari & multum impendere. Sic etiam

jam bellantes si quid inter se pacti fuerint, non re tota composita, nequit alter à pacto resilire propter causam aut continuationem belli.

Negotii enim natura] Hoc omni negotio naturaliter ineft, ut presumatur aliquid actu, non pueriliter lumen. Hoc autem casu non potest aliquid actu videti, nisi seposita causa principalis.

3. Inter eadem personas] quod in compensationem mei promissi imputare alicui volo, sit ejus, quicum mihi res est; non alicuius tertii.

A D

C A P U T X X .

§. I. Tacta] quæ scilicet eorum colligunt ex signis non nimium dubiis, aut ex iis quæ expressa sunt, tanquam horum posteræ & consequentia.

Sive actu suo] præsenti partium consensu.

Ad aliud relato] dilato in fortuna aut media personæ arbitrium.

Casum temperant] partim sunt fortuita, partim pendunt vel à numero & virtute copiarum, partim à ventis.

§. II. Ius habeat non impeditur] potestate sua libere utatur.

§. III. 1. Lege definitur] quo atatis anno à tutela aut cura liber habeatur.

2. Obnoxium vivere] servire cogi ei, cuius in finibus est.

Laxe custodia] in quibus non quidem vincitus est aliquis, nec tamen sibi arbitrii, ut Vonones apud Tacitum, 2. Annal. 4.

§. IV. Consilii publici] Senatus comitiorum.

Sententia dicenda] suffragii ferendi.

Iisdem & voluntibus] Loquitur de illis, qui dissentierunt quidem initio, sed tamen in eo quod majori parti placuit acqueverunt.

§. V. In sua fructu] non ut de eo,

eo, tanquam de privatis bonis paterfamilias, statuant pro arbitrio suo, sed id teneant, ut beneficium populi, quo ad vitam fruantur, quodque quantum in ipsis est, fideliter conservent & augeant.

Lege publica] in capitulando, ut vulgo loquuntur, seu lege regia formanda, in quam in aditu imperii jurent, potest praecaveri, ut si quid talc faciat rex, irritum & inane fit.

Nec ad id, quod interest] non modo ac implendum contractum, sed ne quidem ad satisfaciendum aliqua compensatione pro eo quod non impletur.

Subditorum bona pro] subjecti venirent in periculum bonorum amittendorum, qua invadere poterat, qui contraxit, pro eo, quod non prestatuerat male promissum à rege.

2. *Pertinere Legatos*] provinciarum deputatos.

3. *Transcribi*] alienari.

§. VI. *Sab imperio comprehensa*] est pars eius, quod illi populus in se concessit, imperii.

Ius prae ter regium accedens] dominicum.

§. VII. 1. *Quam regium*] non etiam familiare aut herile.

2. *Et ipse qui damnum passus est*] Fecit voluit dicere. is paullo minus accipiet, quam amissit proportione scilicet, quam conferre deberet, si alius damnum fecisset, quod pro parte illi erat compensandum.

§. VIII. *Agnoscere non debere*] civitatem non obligari ad sarcinandum.

Populus alios spectat] liberat populum à populo, externos ab extermis; non civem à cive.

Res bello amissae] quemadmodum Romani in armis sustulerunt postliminium.

§. IX. *Qua ant dominio infund*] velut inest ei, ut possit servire publico & totius civitatis periculum levare.

Ex dominorum facto] sive contraexirent, sive deliquerint.

§. X. *Cum rego contrahunt*] & alii-

quid subjectis ejus ablatum accipiunt, etiamsi citra necessitatem & publicam utilitatem ablatum, etiamsi civitas id non refarciat, non verendum ne malo jure rem te- neant, quia illis pro omni jure est factum regis tradentis.

Ob presumptionem] quod presumitur rex hoc non nisi iuste facere.

Gentium ius] quo, et si non tradet, arripi tamen bona subjectorum possent propter debitum regis tanquam pignori opposita.

§. XI. 1. *Quo quidq; plus*] quo quidque caput est de re magis favoribili.

Duo longius] odiosiorem rem continet.

Ambiguum posteriorum] dubio sensu scriptorum.

2. *Vix solet injuria*] nemo enim volens fatetur injuria se fecisse.

Qua partes] qua parti utique, quantum potest, relinquitur salva iustitia, fama & species.

Ex formula juris antiqui] refutatur cuique, quod ante ha- buit.

Utrum maneat] ut servet quisque quod bello cepit.

§. XII. 1. *Non civiliter*] cum iusto titulo acquirendi.

Naturaliter] quomodo tenere di- citur quicunque habet quavis ratione

Stativa] castra ad tempus posita.

Quod hostium fuit] eorum qui hostes fuerunt, & nunc ita fecerunt pacem, ut de personis istis nihil sint pasti.

§. XIII. *Privatis defodi*] si forte paullo ante bellum vis facta est, nec iuste vindicata propter eum interveniens, ita ut oriente bello in favo possideat.

Interdictio] unde vi, quo possessio adferitur §. 6. Inst. de Interd.

Vindicatione] qua proprietas ad- feritur.

§. XIV. *Ad eum restitucion non*] is non restituetur ex generali conven- tione, sed oportet specialiter de eo cautum fuerit.

§. XVI. *Qua privatis deberi ce- perunt*] ex contractu civili ante bel- lum

lum initio. ut ex. gr. quod colonus meus mihi debere coepit, dum hostis agnum insidet: vel usurae quarum dies cessit, dum debitor cum patria sua in hostium potestate est.

§. XVII. Ignorabant Romani] cum scilicet pacem facerent, dein eo cognito non poterant propter ea turbare pacem factam aut novas poenas exigere. Sed exemplum est alienum, nam illa non erant facta & ignorabant ante pacem statutam & primum bellum finitum; sed aliquanto post id tempus. Itaque postquam ea resciverunt Romani, merito, quod prius foedus violatum esset, minando bellum Poenitatis imparatus, adegerunt illos ad novum foedus, quo Sardinia cesserunt.

§. XVIII. Levis verborum conjectura] si minima detur ansa formulam pacis ita interpretandi, ut & ista lites cessare debeant.

§. XIX. Ut] aut.

§. XXI. Quo mastus sunt] ubi utrumque redditur, quam ubi tantum ab altera parte.

Luxatio titulo] donatione, testamento.

§. XXIII. Nomina regionum] Provinciarum, dioecesum, quod interdum latius, interdum strictius accipiuntur.

§. XXIV. Relatio sit] si dictum sit, ita possideri aut restituiri debere ut definitum sit in pacto ante tot annos initio.

Pro faciente habendum] quasi restituerit, nec nasci cum eo novam actionem putandum.

§. XXV. Mors purgationem] aliquam excusationem, si quis statutum restitutione tempus non observaverit.

§. XXVI. Qui conditiones elocutus est] qui formulam distavit aut concepit.

Qui dat] pacem.

Eius qui accipit] ex commodo accipientis grandius aut minus extimatur, quod debetur.

§. XXVII. Novam bello causam prebere & alterum, si temere fiat, iniquitia est; alterum perfidia.

Ad committendam] quia in posteriore, quod gravius, plus poena debet, qui sacrati juris aliquid violent, & liberior excusatione est ad non servanda cetera, quæ convernerunt.

Quod omni paci] quod dictum, conventionum, pactum intelligitur in genere quotiescumque pax coit.

In pace dictum est] quod in ea quæ nunc placuit, satis evidenter & perspicue cautum est.

Ex pacis cuiusque] quod ipsum genus pacis, in quod consensum est, praestari oportet recte judicantibus demonstrat. num. 39. speciem naturam pacis vocat.

§. XXIX. Socii fuerunt] eorum, quibuscum bellavimus.

Partim potestativa] quia caveatur partim de eo, quod in potestate est, & nostro arbitrio potest permitti aut impediri; partim de eo, quod forte fortuna accidere potest.

Aliis non adjuvantibus] illis, quibus antea socii fuerunt, quiescentibus, neque istos subornantibus.

Tenebuntur] ipsi & non, quorum socii antea fuerant.

Paus. IX.] p. 544.

Lacedemoniorum socios] Platænes, quod Lacedæmonii, quorum illi socii fuerant in bello, Cadmea ex insidiis occupata pacem rupissent, quamvis Platænes ipsi nihil deliquerint.

§. XXX. Publice probatum] accipi possit, ut consilio & approbatione po. vel imperantis factum.

Facta manifesta] quæ qui fecit, ita palam fecit, ut civitas non possit non scire: aut si civitati ab eo, cui factum, significatum est.

Presumitur nisi] Creditur enim princeps vel populus in privatos iustum habere imperium, nisi contrarium doceat manifesta sedatio.

Neglectus decretu] peninde in culpa

culpa est, ac si decreto facinus esset probatum.

§. XXXI. Actum aliud] id prohibitum non esse.

§. XXXII. i. Sine nova causa] qui post pacem initam damnum non de-
derunt vel offensam contraxerunt.

Pro toto & pro partibus] pro ipso corpore sive omnibus jundam & pro singulis seorum.

Per pacem licet] iis quibus vis infertur.

Abdicatum inter pares] renuntia-
fe quemquam huic juri, qui non alteri se se submittit.

Morām fere] ultiōnis aut ablatio-
rum persecutio non necesse est, ut fiat in instanti, quemadmodum de-
fensio contra repentinam vim aut aggressionem.

§. XXXIII. i. Sociis quoque] il-
lorum, quibuscum velut cum du-
cibus adversa partis pax facta est.

Sed his demum] Potius dicendum,
nisi qui nominatim excepti sunt,
aut nisi quos certo conflat comprehen-
dendi non potuisse, ut si subiecti
alterius alteri se se applicent.

Hos tamen loco sunt] si scilicet ante
pacem hostes fuerint.

§. XXXIV. Et non facere] Fa-
cerre contra pacta videtur & qui non facit,
quod eum facere placuit, &
qui non facit, quo tempore facere debuit ex pacto aut negotii natura.

§. XXXV. Arbitri prius adcentur] sumatur judex medius & neutrarum partium apud quem disceptetur.

§. XXXVI. Adjecta sit] certo capiti, ni servetur.

Posterior non fiat] cum prius af-
ter eis non stetit, & ipse posterior
ea implere celsavit.

§. XXXVII. Conditione casuali] sed potestativa scilicet: id est, non foler ita statui, ut, quod forte fit, ca-
rumpat, sed quod consilio & culpa.

Aestimationem accipere] aliud tan-
tundem valens.

Mutui prestationibus] sibi remit-
ti, quod ipse facturum se promisit,

in compensationem quod ab altero non praestatur.

§. XXXVIII. Innocenti pacem ser-
vare] quiescere & ab eo vinculo, quo
tenetur alter, eum non dimittere.

§. XL. i. Contra amicitiam] qui-
bus malevolus declaratur animus,
etsi proprii nihil fiat adversus pra-
cipua pacis capita.

Sub amicitia lege] cui additum
est inter articulos, ut post hac vivant
tanquam boni & fideles amici.

Officium exigere] quod fieri de-
beret legi humanitatis & morum,
cui qui non paret, facit quidem im-
probe, non tamē actionem alteri
parit.

Injurias non armatis] quae sunt sine
vi aut si negentur honores debiti, aut
fiat aliud quid in contumeliam socii.

Si quid est commissum] si qua of-
fenſio data.

Id non negligendum] pro fraude &
culpa habetur, non pro negligentia.

Derribenda est invidia] ne nimis
cito in bellum ruat, factū, quam-
vis malignum leniore potius animo
accipiatur & mitiore vocabulo ap-
pelletur, quā graviorē & invidiosiore.

2. Servū arroceri leſi] tanquam
id pertinet ad dominū offendens.

Libidini potius] in eo peccatis magis aliquem interpretabimur, quod
se contineare non posset, quam quod
in persona cara lābos nos vellet aut
contemneret.

§. XLI. i. Partem integrantem]
qualis pars si abscedat, totum non
manet integrum, sed mutilum fit.

Idem introitum] ut eos au-
gientes à dominis, in quorum ser-
vitutem bello venerunt, recipere,
nec reddere licet.

Qui exsules non acti] qui non sunt
damnati ex filio, sed ipsi soli muta-
verunt fuga, ne gravius punirentur.

§. XLII. In quam plenum] in
qua & exsequi jus nostrum, & id
remittere sine injustitia possimus.

§. XLIII. i. Quae definito nu-
mero] ubi jubentur pauci decer-
tare

§. XLIV. *Tutus fato & eventu populi utriusque*
2, 23, 10.

Lacedemonius & Argivus ducibus Othryade ac Theffandro.

3. *Vix tanquam testimonio* quendam superioribus etatibus in defectu probationum innocentia sive solebant cum accumulatoribus in certam armorum descendere.

4. *Nihil ei imputandum* nulla eius est culpa.

§. XLIV. *Sibi quidem jus* paquo suo efficiunt, ut si vincantur, perdant ius regni: non tamen ut id statim acquirat vicitur nisi etiam consenserint, quorum interest.

Fenius non liberis Ligii, 1, 3, 25.

§. XLV. 1. *Vix pro victore* quia exitus sapientum tales, ut uterque illos pro se possit interpretari.

In fines se & oppida excedere cathipo, nec castris confidere audere.

2. *Tres controversiae* tria controveriarium hujusmodi exempla,

Condictum certamen num. 43.

Sine vera plena & consummata alterius utrius partium.

3. *Spolia legere, cadavera* que indicio sunt locum atici, antea communem, nunc esse ejus qui spolia legit, & cadavera concedit, Iust. 6, 6.

Prelatio iterum latefere quod detrectet hostis, neque audeat prodire in aquum, Liv. 22, 12.

Eo loco quo ante ambigua.

§. XLVI. 1. *Ex compromesso* ubi convenit inter partes, ut quicquid statuerint arbitrii, eo fieri exceptione.

Ad boni viri arbitrium ubi convenit hoc sit, si patuerit arbitrios se gerere tanquam medios & bonos viros.

Si aquum arbitratus si non abusus fuerit liberti bonitate, qui ejus arbitrio se commitit.

Conciliatorum qui persuasione & inductione utatur.

Cuius dicto qui imperio & sententia decretoria.

2. *In quos compromissum* qui omnem habent pronunciandi & item terminandi potestatem.

Nullo hic potest as superior ut in privatuarum rerum arbitris est Magistratus vel princeps.

De arbitrii officio quid facere illum debeat.

De compromittentium obligatione quid facere necessario teneantur.

§. XLVII. 1. *In vicina judicis* ut merum jus summamque justitiae legem & causarum merita spectet.

Cum laxiore quadam ut possit etiam prater jus ex aequo & bono statuere.

Illum formula cum qua semper dabatur a praetore judex, veluti si parceret dare vel facere oportere.

2. *Quae legi sonum* quia quod lex dicit, cum possit in alienum & absurdum sensum rapi, ex ratione & cum prudentia id intelligendum monet, 22, 20, 27.

Etiam extra justitia etiam per leges possit non fieri.

Ita in dubio ubi non plane accidere de iis conventum est.

Quod minimum 1, 9; D. de R. I.

§. XLVIII. *De principali negotio* utrius sit res, de qua ambigit ut, non uter interim eam possidere debeat.

Possessoria judicis quibus in antecellum certatur, uter, dum lis est, possidere debeat: nam is onus probandi in alterum devolvit.

Nihil est innovandum non auffenda possit & ei qui rem tenet.

§. XLIX. 1. *Habebant nobis gratiam* id beneficio nostrò consecuti fuerint.

Nogne enim fadus dicere ex fcedere quicquam illis deberi.

2. *Enim* etiam.

Permissio liberi arbitrii 1. II. Senatus populique Rom. omnes de se arbitrii facerent, ne principes eorum vinculis & suppliciis traducerentur, metuebant.

§. L. *Suo facinore* proprijs extra communia, & egratio modum eorum, quia virgo & pueris in bello fiunt.

Quantum securitas concedere potest vitor, ita ut ipse extra

Ooo metum

metum clavis aut rebellionis mactat.

2. *Indeprecabilis supplicio*] ut Gell. I,

33. *Punia indeprecabilis.*

Sensisse me & vidarem] ducas tibi conditiones prescriptissim, quod & possum, ut vixit, & jure possum, ut affectus injuria.

3. *Deditio[nem]*] Romani rerum acerbitate verbis mitigare solebant. Sic fidem dicebant potestatem liberam de aliquo statuendi. Sic focios, qui erant veri subjecti. Sic Magistratus in editiis ponebant Bonum Factum, id est, recte facietis, pro eo, quod esset volumus & jubemus. Sic dictor supplicium sumpturis jubebat ut legere agere.

4. *Belli inventores*] auctores & concitatores.

5. *Non sub formula*] non est adscripta verbis conceptis.

Taxare item] quantum vult, imponere multam.

§. L.I. *Mixtum quoddam*] in quo aliquid juris in suos relinquat dedito exceptum ab imperio viatoris.

§. L.II. *Aut ejus qui imperium*] ipsos invitatos.

Ius in actiones] Potest qui sumum imperium habet, publici boni causa auferre singulis arbitrium agendi vel non agendi, ut potest auferre bona.

Fidei dominus non habet] ut eum vasallum obfidem derivatum.

§. L.III. *Obfidem posse*] si non servet pactum, qui obfidem dedit.

§. L.IV. *Si ab initio quo laxis*] ut minus arte vel moleste custodiatur, dextra data & jurejurando promisit se non abiturum.

§. L.V. *In unam causam dati*] elatio tempore, in quod, aut perfectare, ob quam dati erant.

Kar' a'sponsi[us]] per clarificationem vel pignoris capionem.

§. L.VI. *Tanum ut alterum*] dum alter captivus vel obsecus invictam & redemptionis pretium comparat.

Vi in captiuoru[m] redemptio] si quis pa-

trem alicuius redemit, ut recepto pretio a filio cuius liberum dimittat, & is pater mortuus sit, priusquam pretium a filio redderetur.

Quod in persona locum] quod cum ergandu[m] esset pro captivo, & cuius ipse captivus ergandi pinguis fuerit, pro eo mortuo & sic jure pignoris soluto, habet retinetque filius.

§. LVII. *Personale an reale*] cum solo rege percussum, an cum rege & populo.

Accipitoria non possunt] propter obfidem datum non statim fecundus intelligitur esse reale; si aliud ab initio actum esse appareat.

§. LVIII. *Factum non suum*] quod aliud debet praeferre.

Obsides etiam sine consensu] si aliquis obfidem peccet aut aufugiat, pro ejus delicto alterum, qui simul fit obses datus teneri.

§. LIX. *Et ex alio debito*] si jam solutum sit, cuius causa pinguis datum est, & interim debitor aliud debitum ab eodem creditore contraxit, in hujus quoque debiti secunditatem olim datum pinguis potest refineri.

Nisi obfidet data fides] nisi expresse cautum est, non nisi in unam causam, quicquid etiam interveniat, hunc obfidem esse debere.

Equalis est edictum] Favoribilior est causa pignoris quam obfidem: ideo laxior ejus interpretatio.

§. LX. *Nullum tempus*] Placuit enim tempus non esse modi finienda obligacionis. Welsemb. ad. tit. Quibus modis pign. vel hyp. solvitur.

Veterem & notam] ut pinguis contractum.

Ex nova] habitione pro derelicto.

Patientia debitoris] quod debitor pinguis tam diu penes tenentem esse passus est, id presumitur fecisse, quia confidebat contractui, per quem putabat id sibi licere, quandocunque veller, licere atque integrum esse; non quod id pro derelicto haberet.

'AD

CAPUT XXI.

§. I. **Belli commercia**] communia stationes communicantesque nihil hostile habentes.

Status est nomen] conditionem temporum designat, 1, 1, 2.

Operationes suas non exserit] non pugnatur, cæditur, capit, noctetur, turbatur.

2. *Bella suspendebant*] differebant & quasi tenebant in pendenti, in suspense.

Non statut spectari] non esse pactum generale aut de universis circa rem aliquam actionibus, sed de eo, quod semel iterumque fieri debeat.

Pacem sequestram] Sequester penes quem res controverfa interim deponitur: aut qui mediis intervenit duobus certantibus ita pax sequestra per quam ad tempus depositur certamen belli, aut qua intervenit certamini media.

Egkōlōn megozegav] pacem temporaria, caducam, qua bellum partitur.

Pacem castrorum] quia castra esse indicium est esse bellum: non ergo hæc pax simpliciter, sed bello durante pax intercedens.

Forefæs ferias pacem] 4. Silv. 4. Certe jam Latia non miscent iugia leges, Et pacem piger annus habet.

4. *Cessationem attuum*] non ut cessaretur propter aliud, velut colloquii causa aut religionis aut similitudinum, sed tantum ut cessaretur, velut in longis multorū annorū induciis.

§. II. *Orium sit*] Orium pro pace Cicero 2. fam. 17. Si ante auditum erit otium esse in Syria, legiones venturae non sunt. Agrar. 2, 27. Ego vobis in hunc annum consul popularis affero pacem, tranquillitatem, otium.

§. III. *Indictione opus erit*] ad bellum post inducias repetendum.

Sublato impedimento temporalis] clapsop tempore inducias præstituto.

Non mortuus, sed sopitus] non extictus, abolitus, sed intermissus.
Dominium] administratio rerum suarum.

§. IV. 1. *Ad momenta temporum*] ab hora, qua consensum est in inducias ad horam eandem centesimi dici.

Ad civiles dies] ut quæ super sunt hora ultimi diei, simul comprehendantur, utl. 38. D. de V.S.

2. *Intrarem*] extremitas vel ultima pars rei.

Extra rem] de proximo rem attingentia.

Voluntate] arbitrio hominum, ubi natura non facit terminos.

3. *A quodice*] ut sit, post quem diem non, cum quo die.

§. V. *Accepterunt formam legis*] ex quo solemniter promulgata sunt.

Per omnem ditionem] per omne territorium.

§. VI. 2. *Casu aliquo*] non industria aut opera nostra.

§. VII. *Interims recedere*] intra fines ex eo loco, unde aliqui non facile sine conflixi digredimur, ut Philippus apud Liv. 31, 39.

§. VIII. 1. *Corruptus*] follicitatis ad defectionem pecunia vel promissis, ut Sulla illufit L. Scipioni Apian. 1. civ. p. 401. Flor. 3, 21.

Quæ ipse vicissim Atheniensis] fecisse contrainducias. Vel quibus ipse.

§. IX. 1. *Vi majori*] Oeis 12, 1, 25. §. I. D. locati, que consilio humano neque provideri neque variari potest.

In solutum] vicem ejus quod solvi debet.

2. *De commissi causa*] si tempestate acta navis præterierit locum, ubi applicare debebat & vèctigali solvere: vèctigali autem non soluto merces incident in causam commissi.

Apud Ciceronem de Inventione secundo] cap. 32.

Ex lege] si qua rostrata navis in portu deprehensa esset, ut publicaretur.

Ibi enim] in commissis.

Hic proprius] in detinendo eo, qui deprehenditur intra fines.

§. X. Convenit ne comeare] diserte ponitur in pactis induciarum, ne utriusque inter partes hostiles liber sit comeatus.

Si ad res defendant] si quae res alterius invadunt violentur persona.

Addid quod principale] ita accipienda est, ut directo & per se persona nihil hostile facientes non ladantr; non, ne ladantr, dum ea qua per inducias licet arcere ac prohibere, attentant.

§. XI. Conventionis insunt] omnia conventionis capita infirmantur & ladtuntur in uno, quasi singulis esset adiectum, hoc caput salvum fore, si & cetera salva fuerint.

Qui subsimuerint] non reddiderint par pro pari & rupis ab altera parte inducias profiluerint vicissim ad hostilia, sed exspectaverint finem.

§. XII. Pena conventa] in pacto induciarū eo casu, si quis eas violer.

Bellum moveatur] post violatas inducias alter vicissim aliquid hostile fecerit, is poenam conventam poscere nequit, jam enim videtur legis scelterum corum, quā optare potuit.

§. XIII. Imperii aut. ratificabilitatis] si iusta fuerint aut approbata ab eo penes quem, imperium est.

§. XIV. Privilegium quoddam] certis personis plerunque datur quā in aliis maneat bellum.

De privilegiis] iuribus singularibus, quā non ad exemplum trahuntur. §. 6. Instit. de j. n. g. c.

Intra verborum proprietatem] quantum propria verborum significatio permittit.

§. XV. Datum militibus commissum] Si positum sit in pacto induciarum, concedi liberum iter in hostiles terras aut per hostiles militibus non excludi, centuriones, tribunos, praefectos, sed nec legatos, qui summa rei praesunt.

Nomine clericorum] Quod clericis concessum, id etiam vindicate potest episcopus.

§. XVI. I. Initio] si data facultas, cundi, utique & redeundi.

Inutile beneficium] Quod pro beneficio datur, id ita datum intelligitur, ut possit effectum fortiri.

2. Mittere] alium sibi substituere, qui veniat.

Ut error] ut si quis hoc fecerit per errorem, sine fallendi proposito, et si male fecerit, non tamen poena forte in pacto expressa subhacat.

§. XVII. Comorandi] concessione habitandi causa.

Cum familia] At familie vel praecipue partes uxori & liberi.

Moraliter] non sine qua simpliter & quoquammodo aliquid esse non possit, sed sine quo aliquid deconter & conmode esse non possit.

§. XIX. Quorum causa magis est odiosa] qui minus sunt favorabiles, adeo, ut videatur concessurus non fuisse, qui concessit, si suo nomine petierint.

§. XX. Morte concedentis] sic ut a novo imperatore novus commetus sit petendus, si quis uti velit.

§. XXI. Quamā volvēto] Quoties concessi aliquid alteri licitum fore tamdiu, quamindū id ei concedere velim.

Beneficium tale] postquam semel iterumque eo usus est, qui accepit.

Novis volēto] etiā nec verbis neque alio certo signo me adhuc velle ostenderim.

Affectum] effectum.

§. XXII. Contra ius belli] ut in aliquem non licet, quod jure belli licet: licet autem in hostis jure belli quidvis hostile etiā extra territoriū.

§. XXIII. Etiam initia] quibus ad sacram usum jam usi fuissent sacerdotes.

Ornatus sacramentorum] si supellex sacraria impendatur in redimendos captivos, honoratur & ornatur, non violatur.

§. XXIV. I. Conditiones fædas] quod his milites redduntur segniores, & facilius armis abjectis in captivitatem

vitatem consentiant, certi se redem-
prum iri.

Nisi appareat] nempe quia tanti
taxantur, aut id pro eis petitur, quod
non potest, nisi gravi reipublicæ
detrimento concedi.

Ipsi captivi ex caritatu lege] Mi-
thridates oppugnans Cyzicum 3000.
captivorum in navibus ad urbem ad-
movit, qui manus tendentes ad moe-
nia orabant, ut sibi parcerent cives:
donec Lysistratus Cyzicenorum præ-
tor è muro per præconem eos mo-
nuit *φέρετον προπλάντινην γένεσας*
διχρυσάντες γεργόντας ut captivi &
in alienam potestatem redacti fortiter
fortunam ferrent. Appian. p. 220.

§. XXV. In alium transferri] do-
nari, delegari creditori, quocumque
modo alienari.

§. XXVII. Nemo cogitur seppellere] Non est dolus venditoris, si emptor
non intelligens quid emat, obtulit
plus iusto: ita nec captivi dolus est, si
qui cum tenet, bonorum ejus igna-
rus, nec in tempore requirendi copia
usus, minoris, quam potuit, eum
taxavit.

*§. XXVIII. Acquisitionem univer-
salēm*] etiam rerum incorporalium
captivi.

Eo modo celata] possit numerari
in parte pretii, nec possit dicere, qui
cepit, eam rem jam suam fuisse, ex
quo dominum ceperit.

§. XXIX. 2. Pro debet sursum] sine con-
ditione plena libertatis recuperata;

A se oppigneratus] quasi se ipse pro
pretio tantisper pignori dederit, do-
nec id representaretur.

§. XXX. Factum morte] mortuus
fuerit, antequam posset dimitti.

Nihil omittitur] promissor fecit,
quod potuit ut promissum præsta-
ret, quamvis fortuna intercesserit.

Eius quod præstare non potest] ob
alterius mortem, aliquid dabit pro
sua redempione.

In actione de prescriptis verbis] dam-
nari præcisè promissorem, in quant-
um interest mea, illud, de quo con-
venit accipere: vel repeti, quod da-

tum est quasi ob rem datam, re non
secuta.

A D

CAPUT XXII.

§. I. De uestibus excellenter] integris
exeritibus prefecti, aut
quibus summa belli commissa est.

Agere ad prescriptum] ille inter
mandati terminos se continet, hic
neminis arbitrium spectans, quod in
universum salutare & consilium
unum iudicat, agit ac exsequitur.

§. II. Voluntas illa specialiter] li-
bello ad singulare negotium com-
missum aptato confignata.

Ex ipsa prepositionis natura] man-
dato procurationis aut præfectura
jure, ordine, necessitate.

Morali modo] ut ea facultas com-
mode potest explicari.

§. III. Quia ad aliam causam] que
satius videbat huc evasura, ut ipsius
persona obstringeretur.

Contrahendum præstante] ut aut obno-
xios se reddant vinculo, quod sub-
eundum est una cum utilitate ex eo
proveniente, aut etiam ipsi utilitati
renuntient, si grave ducunt id vi-
culum subire.

Valere, si quid utiliter] ex præsum-
ptione non facile irritum facturum
aliquem, quod licet incio se gestum
sit, tamen fructus ad eum redundant,
utcumque cum onere aliquo.

Factum Cn. Domitii] regem Ar-
vernorum Bihiltum, qui fide publica
in castra Romana venerat, retinente.

§. IV. 1. Contra mandata arcana] di-
versa scilicet iis, quæ palam in spe-
cime data sunt.

Palam prescriptum] literis in loco
publico affixo denuntiatum.

Non patet] literis forte obscura-
tis pluvia casuve alio aut ablatis &
refixis.

Interventu] non nisi adlubita per-
sona nominata.

3. Pra se tulerit jus maius] sibi
finxit plus esse commissum & per-
missum quam erat.

Crimini respondentem] majorem
minorem pro ratione criminis.

Ex priore] damnicula dati.

Tesationem inter pueris] instrumentum testibus subsignatum fieri curaverit.

S. V. Claudicare contractum] quasi non paribus pedibus incedere, non utrumque aequaliter ire.

S. VI. Oppidanos] si quid illi pro his promiserunt.

Qui solent] quod dux militibus, magistratus oppidanis mandandi jus habet.

Inferioribus] si horum in favorem pacum fuerit.

Si acceptaverint] non omnino, sed in his, que rata habuerint milites vel oppidani.

S. VII. Ad bellum ducem] à republika vel principe delegatum.

De belli ductu] de negotiis ad bellum administrandum & gerendum pertinentibus; non etiam de pacificatione.

Postumii] pronuntiatum in Caudina causa, Liv. 9, 9.

Hoc jure Syria] Atqui non tam iuris factum quam insolentia Pompeji, qui pro libidine, qua potuit, acta Luculli rescidit. Ideo & ipsius acta noluit confirmare Senatus; neque id efficere potuit, nisi postquam nefaris cum Cesare & Craffo conspiratione inita & se & tempus publicam perdidit. Alioqui non magis licuifet Pompejo adimere quam Lucullo dare: fuerat enim pari iure: sed Pompejus successor & amplus Luculli. Licuisse autem utrumque ita, si ratum haberet senatus, ex historia notum. Cur autem Tigrani? Immo Antiocho Asiatico, Pii filio, Cyziceni nepoti.

2. Nondum questus] qua tantummodo in spe sunt acquirendi, pacto relinquere possessoribus, si alia imperata facere velint.

Exquirires] brevitas occasionis.

Intraea] in iis dumtaxat causis, qua illis delegantur.

Punica religione servata] id est,

non servata. semper enim male audiunt Poeni ob perfidiam.

3. Ut oratorem, non ut judicem] Vide ad illa Prolegom. sc̄tæ argumento, cause servire.

S. X. Adstringenda] strictior & angustior sumenda.

S. XII. Ita ratum sit] Liv. 37, 45. Pro impensis in bellum factis 15000 talentum Euboicorum dabitis: quingenta praefinta, duo millia quingenta, quum senatus populusque Romanus pacem comprobaverit: milia deinde talenta per duodecim annos. Hac quinquaginta, si senatus pacem non comprobasset, restituivit vult auctor. Liv. 33, 15.

A D

CAPUT XXIII.

S. I. Singuli temporibus adduti] qua scilicet non promitterent, nisi dura & infelicia tempora experientur.

Appratis] Videntur illi privatos considerasse tanquam pupillos & servos, qui sine auctoritate tutorum & dominorum obligare se nequeunt.

Datur cadibus] Minus enim parent pollicentibus se redemptum in, & si cui pepercit, cum, quod nunc s̄p̄fit, fide data numquam dimittent ad pretium redēptionis comparandum, si certum erit, cum ista fide non obligari.

S. II. Sibi eam præstare] proteftando & nihil solvendo.

Quod in metu procedente ex bello] neque metus ille injustus.

Disimulari] impunitum transmitti, non quasi non sit perjurium, sed quia isti hominibus jus non redditur, quippe habentur pro servis poenæ, atque adeo pro nullis.

S. III. Minorem] XXV annis.

Eius status est] eam vim nature ingenique habeat.

S. IV. In mente agentis] ita præsumptum sit, ut fuerit præcipua causa contractus: qua deficiente etiam, quod

quod actum est, irritum fore tacite
consensum putatur.

§. V. 1. *Illicita cum civibus ob jus*] tanquam qui non habuerint potestatem earum actionum & rerum, ob ius quod in eos habet princeps vel civitas.

2. *Malum majus*] Scilicet captus civis vel miles aut in perpetuum omittendus est, aut quandam actionem vel rem suam debet obligare ac subtrahere civitati vel principi. Satis conflitj iuri eminenti civ. vel princ. se conservando. Alterum perinde accipendum est ac si morbo vel calamitati amissum esset.

Fides sola] promissio, qua quis non alterius se ditioni subiecti, & manet rerum suarum dominus, et si ad aliquid dandum faciendum ve se obligaverit.

Parcit enim civibus] Non vult eos potius perire, quam quidquam sui hostibus, cum in eorum potestatem venerint, pacto obligare.

Ad humanum modum] non plus exigant, quam potest ab humana imbecillitate praefari.

§. VI. *Redeundo in carcерem*] si scilicet aliquid, quod suscepit, cum dimitteretur, non efficerit.

Neque enim deteriorem] quippe, qui si efficiat, liberetur: fin., codem at loco, quo antea.

§. VII. 1. *Ne in certum locum*] ubi presentia illorum vehementer aut utilis illi parti, de qua captivi sunt, aut damno illi, quæ coperat & dimittit.

§. VII. 2. *Non fringere*] si habeantur in liberiori custodia.

Vineſt] quem in archissima custodia haberentur.

Liber erit, si ideo promiserit] quia promissio nem non videtur accepisse, qui eum tenet, 2, 11, 4.

§. IX. *Alii se dedere*] vel dum trahitur ab homine ignoto aut infesto videns alium notum, preferim honorioris militiae, vel etiam literis è custodia datis.

Concessu ejus] huius enim prima-
rio sunt, quæ capiuntur.

§. X. *Decem captiuis*] quos Hanibal dimiscerat, ut tentarent, num quid senatus Romanus redimeret captivos, fide data, si non impetrarent, in castra reddituros.

§. XII. *Venisse auxilium*] si quis promiserit deditioinem, nisi certum intra tempus adventarant auxilia, & illud tempus finiatur, dum auxiliarii è longinquò prospiciuntur, ne-
dum aut applicuerint se nobis, aut aggrediantur hostem; sine perfidia deditioinem recusabit.

§. XIII. *Rediſſe ad hostem*] Si quis promisit se rediturum ad hostem, nisi cuja causa dimittitur, id effectum reddiderit, non satisfecit fidei, si sic rediſſe, ut nemo intelligere rediſſe, quo fallens hostem paulo post evaderet.

§. XV. *De exsecutionis modo*] isque modus propter incidentem causam non queat levigari, non ideo rem ipsam esse irritam.

§. XVI. *Principalis actus*] ejus quod maximum & pricipuum promissum est, adeoque hoc præstito illos debere dimitti.

AD

CAPUT XXIV.

§. I. *Silencio quedam promittit*] Quædam promissa intelligi, etiam si nominatio designata non fuerint.

Quedam natura] et si nec dicto nec scripto nec alio signo externo exposita sint, tamen quia sine illis, in quod consensum est, confare non potest, pro expressis habentur.

§. II. *Nequid faciat*] molitiatur adversus eam rem publicam.

Zopyrifacitum] Iustin. 1, ult.

§. III. *Colloquium perfide*] Liv. 38, 25. Pauci ergo effugerunt, captus est nemo: major multo pars per fidem violati colloquii pœnas morte luerunt. Plautus Mofell. 2, 2, 69. per fidem Deceptus sum. hospes hic me necavit. Lilius, 1, 9. incusantes violati hospitiis fædus, Deumque invocantes, eujus ad solemnē ludosque per fas ac fidem dece-
pti

pti venissent. Seneca de provid. cap. 3. multa millia civium Romanorum, uno loco, post fidem; immo per ipsam fidem trucidata.

Perfidum existere] Florus Asinam Cornelium, qui simulato colloquio evocatus atque ita oppressus fuit, vocat perfidiam Punica documentū 2, 2.

Labieni] qui Comiū pro rebelle, ingrato & nō semel perfido habebat. §. IV. *Averttere hostem*] securum

& minus intentum rebus gerendis reddere, quum ipse interim diligenter compareret, ut apud Iustinum Ptolemaeus Philopator legionibus missis, quoad vires pararet, morabatur Antiochum, lib. 30, 1.

S. V. Vitta & rami olivarum] Virg. 8, 127. *Optime Grajogenum, cui mefotuna precari* Et vitta comp̄tos voluit prætendere ramos.

Hastarum ereditio] Liv. 33, 10.

Ecta capiti imp̄ista] Appianus 2 Civil. p. 454. de Afranianis interceptis.

Obligant ad arma] quæ signa si partis alterius præliatores edant, alterius partis est inhibere hostilia.

S. V. Cujus rei alia causa] quod nemo intelligat aliam ob rationem vel factum vel intermissum, quam quod ostenderint passionem a præfecto suo factam ratam haberet; aut quod nunquam facturi vel intermissi erant, nisi ratum habuissent.

A D
CAPUT XXV.

S. I. Ne spes pacis] nam quæ cum eo pax esse potest,

à quo nulla securitas est, sed semper infidia aut vis exp̄ectanda sunt. Ta-

lis autem, qui fidem & jusjurandum nullo sibi loco esse demonstravit,

aut quod non credunt in securitatem

debet credere, ut etiam in aliis.

F. I. *Si* *autem* *qui* *sibi* *credunt* *aliis* *non*

credunt, indebet credere, q. d. non

credunt, ratione neque patet, unde

autem credunt, q. d. non credunt.

2. *Sæpe habet aliquid obscurum* non agnoscitur semper, sed plerumque ab ultraque parte speciose pretenditur.

3. *Famus qua sit*] Tacit. 4. annal. 40. *Ceteris mortalibus in eis stare constat, quid conducere sibi patient, principum diversam esse sortem, quibus principia rerum ad famam dirigenda.*

Id ipsum facere] ne ipsis quidem fidos esse, quibus erga alios perfidia sunt auētōres.

S. II. Quas pro ultimo] propter se expetendas quæ bellum gerent tantummodo, quia nihil præclarus quam bellum gerere putarent.

S. III. Et malefactorum] etiamsi pro injuriis & damnis & impensis parum satisfiat, non repudianda est.

Dominus legavit] quasi testamento & ultimus monitus mandatisque reliquit.

Optimus interpres] internuntius, Apostolus.

S. IV. Iactura redimenda] uti tempestate orta jacetis in mare mercibus oneribusque alii levatur navigium & naufragium vitatur: sic concedendo aliquid potentiori exitium à bello imminentem cavendum.

S. V. Ampla & speciosa] possunt dictare ac prescribere conditions, quæ ipsis plus commodi & gloria adserunt.

Mars communis] alea belli, quæ sæpe summa miscet imis.

Prospexit vicibus largiri] parvo intervallo aut monumento interpolatio variare & ex secundis adversis facere.

Morientium belluarum morsus] Flor. 2, 15.

S. VII. Animos exasperat] contra amicitiam est, ut loquitur 3, 24, 40.

S. VIII. Mentem divini humanique] Votum Tiberii apud Tacit. 4. ann. 3.